స్టేజి నాటకములు

ఒక్కొక్కటి ధర		రూ.	అ.
శ్రీకృష్ణతులాభారము	సు.	1	12
భక్తమార్కండేయ	డిటో	1	0
కచదేవయాని	,,	1	0
రణతిక్కన	,,	1	0
చింతామణి	కా. నా.	1	12
వసుసేన	,,	1	8
బుద్ధిమతీవిలాసం	బళ్ళ	1	4
ఉత్తరరాఘవము	,,	1	4
సాత్రాజితీయము	,,	1	0
రంగూన్ రౌడీ	సో. రా.	1	12
సతీసక్కుబాయి	,,	1	12
గంగావతరణము	,,	1	8
ధరణికోట	..	1	12
భీష్మబ్రహ్మచారి	,,	1	8
శాలికేతనము	,,	1	8
భోజకాళిదాసు	,,	1	8
మహాభక్తవిజయము	,,	1	4
సతీఅనసూయ	,,	1	4
పత్నీప్రతాప్ అను అనసూయ	సో. భా.	1	4
పాదుకాపట్టాభిషేకము	పా. బ్ర.	2	0
రాధాకృష్ణ	పా. ,,	0	12
విప్రనారాయణ	,,	1	12

ఒక్కొక్కటి ధర		రూ.	అ.
కోకిల	పాళ్ల	1	12
సరస్వతి	,,	1	8
హీరమతి	,,	1	4
ప్రార్థన	,,	1	4
ముద్రిక	..	1	0
ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము	మా. అ.	1	2
భక్తచోకామేళ	..	1	4
కృష్ణలీలలు (రెండవ ప్రతి)	,,	1	0
బలిబంధనము	..	1	0
చండీదాస	ము. సం. రా. కే.	1	8
చంద్రగుప్త	సం. వె.	1	8
భక్తమీరాబాయి	కే. రా.	1	0
[illegible]	సం. వె.	2	0
రాణాప్రతాపసింహ	,,	1	8
[illegible]	,,	1	0
[illegible]	[illegible]	1	4
[illegible]	,,	1	0
[illegible]	[illegible]	1	8
[illegible]	—	1	4
[illegible]	[illegible]	1	4
కిషోరి	డిటో	1	0
[illegible]	,,	1	8
[illegible]	రా. వా.	1	8

వెలయువారు:- సరస్వతీ బుక్ డిపో, విజయవాడ 1.

శ్రీ

పతీపక్రుబాయి

(ఐదంకముల స్వతంత్రనాటకము)

ఇది

స్వరాజ్యరథము, రంగూన్‌రౌడీ, సతీ అనసూయ, గంగావతరణము, ధరణికోట, భక్తవిజయము, కాలకేతనము, తాజ్‌మహాల్, భోజకాళిదాసు మున్నగు ననేక స్వతంత్రనాటకములను;

శిశుహత్య, వనదుర్గము, తపోవనము, జపమాలిక, రక్తజ్వాల మున్నగు ననేక స్వతంత్ర నవలలను

రచించి ప్రఖ్యాతి వహించిన

దేశముఖు, దేశపాండ్యా,

సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే

రచియింపఁబడినది

పంచమ ముద్రణము 000 ప్రతులు.

పబ్లిషరు:

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్,

ప్రొప్రయిటరు

సరస్వతీ బుక్‌డిపో, బెజవాడ.

బాలప్రభా ప్రెస్, బాబీనగర్, గుణదల.

1952

[వెల 1-8-0

హెచ్చరిక

పాత్రములు

—♦ పురుషులు ♦—

1. కాశీపతి—సక్కుబాయి భర్త
2. జ్ఞానయోగి—ఒక పంచమసిద్ధుడు
3. కృష్ణుడు—పండరినాథుడు
4. నారదుడు—దేవర్షి
5. శంభుశాస్త్రి- } అగ్రహారవాసులు
6. సిద్ధిసెట్టి— } అగ్రహారవాసులు

—♦ స్త్రీలు ♦—

7. సక్కుబాయి—కథానాయిక
8. అత్త—కథానాయిక అత్త
9. రాధాబాయి- } శ్రీకృష్ణుని దేవేరులు
10. రుకుమాదేవి— } శ్రీకృష్ణుని దేవేరులు

సతీ-సక్కుబాయి

★★●★★

ప్రథమాంకము

—[◊]—

1 వ రంగము—సక్కుబాయి యింటిముందరి వీథి.

ప్రవేశము—జ్ఞానయోగి కొందఱు శిష్యులతో.

(అందఱు - అనుబంధము 1.)

1 శిష్యుఁడు—గురునాథా ! ఇది బ్రాహ్మణవీథిగాఁ దోఁచుచున్నది. పంచమకుల సంజాతులమైన మనలను బ్రాహ్మణులు, పామరుల కన్న నీచముగాఁ జూచి, దరిఁ జేరనీయరుగదా ! అట్టిపరాభవ మేదియు జరుగకమున్నె మనంతట మనమే, వేఱొక - వీధికిఁబోవుట శ్రేయస్కరముకాదా ?

జ్ఞాన—నాయనా ! సర్వభూతసమదర్శనాపరుఁడగు పరమేశ్వరుని యనంతసృష్టి యందు - తనతో సమానముగ సృష్టింపఁబడిన మనలను బ్రాహ్మణులు దరిఁజేరనీయ కుందురేని వారిజ్ఞానలోపము కావచ్చును. కాని బ్రాహ్మణవీథియందు నడచినంత మాత్రమున, ఈశ్వరుని దృష్టియందు మన మపరాధులము కాముగదా! అదియే మనకానందము బాహ్యలోకముతో మనకు పనిలేదు—అయినను, లోకమంతయు నంతయజ్ఞానమయమై యుండునా ?

సీ. "ఆత్మవత్సర్వభూతాది" దివ్యోక్తులు
దెలిసిన విజ్ఞాన తిలకు లుండ
"అస్పృశ్యతా దోష" హరణార్థమై జన్మఁ
గాంచిన ఘనదయాకంధులుండ
"ప్రకృతిసర్వము [illegible]
[illegible] నుండ
మాతృదేశదరిద్ర నివారణవ్రతులైన
గోకుల సద్భక్తకోటు లుండ
నిమ్నజాతుల రక్షింప నియతి గొన్న
రామమోహన పావన నాము లుండ

భరతఖండాన, నిక ముందు పంచములకు
పతన దుర్గతి గల్గునే ? ప్రభుఁడు లేఁడె?

కావున మనకేమియు భయములేదు. దూషణ భూషణ తిరస్కారము లీనశ్వర శరీరమునకుం గాక, శాశ్వతమగు పరమాత్మకు లేవు. రంగు పోవుదము.

(అనుబంధము 1.)   (పాడుచునిష్క్రమింతురు.)

[తరువాత పాట వినుచు సక్కుబాయి ప్రవేశించును.]

సక్కు—ఓహో! ఎక్కడిదీ గానము! బ్రహ్మానంద సంధాయకమై యొప్పుచున్నదిగదా !

గీ. దశదిశల హాయిగా ప్రతిధ్వనుల నీన
జల్లుమని మేనఁ బులుకలు సంతరింప
"రంగరంగా" యనుచు తంబురారవంబుఁ
గలసి విననయ్యె నభినవ కంఠరవము.

ఎన్నడును వినరాని యీభగవత్సంకీర్తన మీనాడు వినఁబడుట చిత్రమే! ఆమహాభక్త శిఖామణు లెవ్వరై యుందురో కదా ?

(మరల గానము వినఁబడును. అనుబంధము 1)

సక్కు— (కొంతతడవు విని యానందములో పారవశ్యమునంది తానును కలిసి పాడుచున్నది.)

[తరువాత సక్కుబాయి అత్తగారు ప్రవేశము]

అత్త—సక్కూ! సక్కూ! ఎక్కడ పెత్తనాలు పేళ్ళు చేస్తున్నావు? [చూచి] ఓసీ నీయమ్మ చచ్చిపోనూ! ఆ సంగీతాలేమిటి? ఆతాళాలేమిటి? అపాడటమేమిటి ? నీకేమైనా దయ్యము పట్టినదా యేమే ! - వసేవ్ ! నిన్నే! మాట్లాడవేమి ? ఇంటిలో గంపెడు చాకిరీ వెనక వేసి, నడివీధిలో యీ సంగీతాలేమిటి? - ఓసిమొద్దా! నామాట వినఁబడదాయేమే? - ఓసిపాపిష్టిదయ్యమా! ఎంత వాగినా మాట్లాడకుండా రంగా రంగా అని గొణుక్కుంటావు! నీరోగం వొదిలిస్తానుండు. [నెత్తిపైఁ గొట్టును]

సక్కు—(భక్తిపారవశ్యమున పాడుచు మూర్ఛనొందును)

అత్త—అయ్యో!అయ్యో! ఇదేం అఘాయిత్యమర్రా ! దెబ్బయేమైన ఆయువు పట్టున తగలలేదుగదా; నాయనా! కాశీ! కాశీ! తొందరగా రారాబాబూ! ఈపాపిష్టి ముండకొంపదీసింది. తొందఱగా రారాబాబూ! అయ్యో!నాయనా!నారాయణమూర్తీ! నాకొంపకు కనిలాగా యీదిక్కుమాలిన కోడలెక్కడ దాపరించిందిరా తండ్రీ !—

(కాశీపతి త్వరితముగ ప్రవేశము)

కాశీ—అమ్మా! ఏమిటంత హడావిడిగా పిలుస్తున్నావు? (సక్కుబాయిని చూచి) ఇదేమిటమ్మా ! ఇది యిట్లా పడిపోయిందేమీ ?

అత్త—అకేరా నాయనా! అదేవొచ్చినపుట్టిముణక! ఈజెన్మ పెద్దమ్మ చెప్పుడు చేయుచున్నావో అప్పుడే మనబ్రతుకు అల్లరిపాలయిందరా తండ్రీ! ఓసి దిక్కుమాలిన దానా! పోలీసులో—బొగ్గులో—మామీదికి, ఏయల్లరి తెచ్చిపెడతావే! సక్కుభామా!

కాశీ—ఊండమ్మ! నీయల్లరి అఘాయిత్యమైపోను. జరిగిన సంగతేమిటో చెప్పకుండా ఏక వొక్కటేగడబిడ - పైత్యమా బండలో - గాలో గడ్డలో -

అత్త—పైత్యంకాదు; దానికార్థం - ఇంట్లో చాకిరీ అంతా ముసలి ముండని నామీదపడవేసి, యీమూలకొచ్చి సంగీతాలుతీస్తూవుంటే. "ఏమిచేయిదీ" అని అడిగితే మూగముండలాగా మాట్లాడిందిగాదు. నెత్తిమీద మునివేళ్ళతో యిట్టే అన్నాను. చచ్చినట్లు నేలమీద పడ్డది.

కాశీ—ఆదెబ్బయెక్కడైనా ఆయువుపట్టున తగలలేదుగదా! చెవులుమూసి నెత్తిమీద నీళ్ళయినా చల్లితే బాగుండును.

అత్త—అసలు దెబ్బతగిలిందెక్కడరా! మాడుపట్టున మునివేళ్ళతో ముట్టుతున్నానో లేదో అంతలోనే విఱుచుకుపడ్డది. అన్నీ దొంగవేషాలో - గడుగ్గాయి చేష్టలో కాకపోతేనూ -

కాశీ— (చెవులుమూసి తలపైనీళ్లుచల్లి) సక్కూ! సక్కూ!

సక్కు—(మెల్లగా తనలో కన్నులువిప్పకయే) రంగా - రంగా - రంగా

అత్త—రంగాకాదు రాళ్లు—చూశావట్రా కాశీ! ఎన్ని గడుగ్గాయి వేషాలు వేస్తువుందో! చచ్చినట్లు ఎంతసేపు పడుకుంటావు? ఇఁకలే! ఎంతకైనా తగుదువే నాతల్లీ!—రంగా రంగా అట. ఎవఁడే ఆ రంగఁడు! నీ అంకుమగఁడా వాఁడు?

సక్కు— లేచి హా! రంగా రంగా! పాండురంగా! ఎంతటి నిందావాక్యముల నీ పాపాత్మురాలిచెవిని వేయుచుంటివి! అత్తగారూ! పండరినాథుఁడగు నా శ్రీరంగధాముఁడు నాకే యననేల? సమస్త జగజ్జాలమునకును భర్తయే.

గీ. ప్రకృతి జనితమైనట్టి జీవప్రకాండ
మెల్ల కాంతాసమయంబు, సర్వేశుఁ డొకఁడె -
భువన భరణైక పూరుష మూర్తియగుచు,
నీజగంబును తానె భరించునమ్మ! 3

అత్త—అయ్యో. అయ్యో! దీనికేం పోయేకాలం పుట్టిందిరో నాయనా? దీని వేదాంతం మండ. లోకాని కంతటికీ వొక్కఁడే మొగుడంటూంది. కుడుం మొదలు కొని గుండ్రాయిదాకా, అన్నిటినీ వొకచేకట్ట గడుతూవుందేమిట్రా:— లోకంలో ఆడవాళ్ళనీ మగవాళ్ళనీ లేనేలేరవ. దీనికీ, నాకూ, నీకూ, అందటికిగూడా, దేవుడు మొగుడవ;—దీని దేవుడు దిబ్బలైపోను.

సక్కు...హరిహరీ; అత్తగారూ. ఆకారణముగ, భగవద్దూషణము గావించి, అతిఘోరపాపకూపమున నేల గూలెదరు?

కాశీ - అమ్మా ! దీని కేమైనా పిచ్చాయేమిటే

అత్త - వట్టిపిచ్చికాదురా, మహాపిచ్చి !—

కాశీ—కొంపలో కాపురం చేస్తూవున్న సంసారిముండకు మదపిచ్చేమిటే ? నీవంతా వుత్తినిష్ఠూరం!-

సక్కు — [illegible] ! నాకేపిచ్చేమని [illegible] కొంపకొరకు సత్యమే. ఏమందు రేని...

గీ. పరమునైన నిర్మలంబైన, పాండురంగ
భక్తియనియెడు, పిచ్చిలో బడినదాన
ఎన్నటికినైన నా పిచ్చి యేమో శరణ్య
మట్టిపిచ్చి మీకును గల్గనభిలషింతు. ౪

అత్త—ఆఁ - ఆఁ - చాలా టూరీ. చాలాచక్కటా. ఎంతమాటలంటూందో. దీని మహాపిచ్చి మండిపోను. మన కంటపడితేనాడా తనలాగే పిచ్చెత్తిపోతే సంతోషపడుతుందమ. దీనిసంతోషం చట్టుబండలుగానూ. ఇదిగో. నాయినా ! కాశీపతి, నువ్వేమో పట్టినోరు మెత్తని సన్యాసివి. అదేమో మదపిచ్చిముండ. ఇట్లాగే, నువ్వూ నేనుగూడ, నోరుమూసుకుని దీని ఆటలు సాగనిస్తే మట్టాయెనా - వీరాగోరీ - పీపగలో - యిది కొంపలోంచిగూడ లేచి చక్కాపోతుంది. మనకందరికీ, అప్రదిష్ఠ దీసుకొస్తుంది ? వెంటనే, దీనికేదో పెళ్ళ ప్రాయశ్చిత్తంచేసి, యీవెర్రి అణచలేకపోతే మిగిలిపోయిన తరువాత మిడికిన లాభమేమీలేదు. పెద్దముండను. నేను చెబుతున్నాను విను.

కాశీ - అమ్మా, ఐతే, యీపిచ్చికి పరిహారమేమిటంటావు ?

అత్త - పరిహారమా? నేనేదో, ఆలోచించి, తగినసలహా యిస్తాను గాని, అందాకా, దీన్ని కొంపలోంచి కదలనియ్యకుండా, వీధిమొఖం చూడనివ్వకుండా వెయ్యికళ్లతో కనిపెట్టివుండాలి!

కాశీ - దానిమొహం. ఇప్పుడుమాత్రం ఎక్కడికి వెళుతూందమ్మా? వట్టి చాదస్తపు పెద్దమ్మగాదటమ్మా?

అత్త—ఓరి తెలివితక్కువపెద్దమ్మా ! ఇన్నాళ్లనుంచీ దీనిలక్షణాలన్నీ చూసుకుంటూ, చివరకు ఇదా సంపాదించిపెట్టింది? అందుకేనిన్ను చవటపీనుగను జేసి ఆ పెద్దముండల్ని నిన్ను రెండుచెవులా పట్టుకుని ఆడిస్తుంది. అయ్యయ్యయ్యో! ఇంతమంద మతిపోయినావేమిరా ? [illegible] చాదస్తపు పెద్దమ్మటరా, నువ్వుచాదస్తపు పెద్దమ్మవు; నేనుచాదస్తపు పెద్దమ్మను. [illegible] చాదస్తపు పెద్దమ్మరా! కొంపలు గాల్చే [illegible] [illegible] చేసిన [illegible] [illegible], మనపాలి[illegible] [illegible]! తెలివి తక్కువ ఆలోచనలు చేసుకుంటూ - ఇది ఆడిందిఆటా - పాడింది పాటగా, సాగనివ్వబోకురా సన్యాసీ !

కాశీ - అబ్బ! అట్లా కోప్పడతా వెందుకే అమ్మా? నేను మాత్రమేమన్నానే ఆది కొంపలోంచి లేచిపోతే నాకుమాత్రం సంతోషమటమ్మా ! ఈరోజునుంచీచూస్తు

వుండు నాతడాఖా. వీధిగుమ్మం తొంగైనా చూడనిస్తానేమో – (సక్కునుచూచి) వనే! మొద్దా అట్లా నిటార్రిలాగు నిలవబడి, తెర్రిమొగం వేసుకొని తెలతెలపోయి చూస్తావెందుకే! పద కొంపలోకి – ఇక్కడ నీకేంపని! ఇంట్లో చాకిరేమీలేదు ? ఈసారి వీధిగుమ్మములో అడుగుపెట్టిచూడు! కాళ్లువిరగబొడుస్తానో లేదో. "దేముడు దయ్యం" అనివాగి చూడు దెబ్బలతో పడవో లేదో. సన్యాసులనీ, చుట్టుబంధువులనీ, బిచ్చంబెట్టిచూడూ చంపుతానో లేదో. నడవ్వేమి ఇంకా ?

సక్కు – (నడచుచు) పాండురంగా! కృపాంతరంగా! నీ మహిమలు పర మాశ్చర్యములుగదా తండ్రీ!

సీ. వితరణం బొనరింపఁ బ్రీతిగల్గెను దాత
 కొక కాసయిన చేతి నుండనీవు
భూరిధవాఢ్యులై పోషింపగల శక్తి
 గలుగు వారికి సంతు గలుగనీవు
ధనసంతతులు గల్గు దంపతుల్లైనని
 ద్దతి కానుకూల్యంబుఁ జెఱతు వీవు
అధికపాపాత్ముల కభ్యుదయంబు స
 జ్జనులకు నాశంబు సలుపు దీవు
పాండురంగ! నీప్రియభక్తవరులనోట
నీ భజనసేయగల స్వేచ్ఛ నేని యొసగ
విట్టి పరమాద్భుతక్రీడ లే విధాన
నీ మదికి మోదమును గూర్చునో మహాత్మ!— గీ

అత్త – ఈ పిచ్చిగోల బెట్టవద్దని ఎన్నిసార్లు చెప్పినా – మానవుగాదూ, మానవుగాదూ ?

సక్కు – హా పాండురంగా! పాండురంగా!

(అందరును నిష్క్రమింతురు.)

జ్ఞాన – నాయనలారా! పరమసాధ్వీమతల్లియు – పాండురంగ భక్తిశీలయు – పరమపావన సాధుచరిత్రయు నగు సక్కుబాయి యనుభవించుచున్న కష్టపరంపరలను దిలకించిరిగదా. అహాహా! ఆతల్లి పాదకంజాతములను భజించిన వారిపాపసంతతు లెల్లఁ బటాపంచలైపోవునుగదా!–

సీ. అత్తగారెంత గయ్యాళియైనను నామె
 సేవలం దరమర సేయుఁబోదు

తల్లి భయంబున తన్ను దండించు స్వ
కాంతుని దైవంబుగా దలంచు
భగవద్భజనతోడిపాటుగాఁ దన యింటి
పనులన్నిఁటిం దీర్చు భక్తి మీర
దూషణభూషణాదుల సమానంబుగా
భావించు నిర్మలభావ మొప్ప
రంగని జపింపనాశఁ జెలంగు వాక్కు
రంగనిం గనుకోర్కె మెలంగు దృక్కు
గలుగు సక్కును దర్శింప గలుగువారు
బహుపునర్జన్మరహితమౌ పదవిఁ గనరె!—

1 శిష్యు - గురువర్యా ! ఇట్టి పరమపుణ్యస్వరూపిణి కిట్టి బాధాపరంపరలు గలుగనేల ?- పాండురంగడంత భక్తరక్షణాసక్తిదూరుఁడా ?

జ్ఞాన - నాయనా ! ఇదియా నీ సందేహము ?

సీ. దేశసంరక్షణదీక్ష మహాత్ములు
కారాగృహంబుల గాసి వడరె !
అఖిలంబు రామచంద్రార్పణం బను రామ
దాసులు మ్లేచ్ఛబాధలను గనరె
మతధర్మములకయి ప్రీతినఁ దాల్చిన యేసు
చరితుఁలైననుగాని కొంత వడరె?
సర్వపరితాపనాసక్తిగల్గిన చక్ర
వర్తులు శ్వపచసేవకులు గారె ?
నిష్ఫలాకాంక్ష కర్తవ్య నిష్ఠయంచు
నెంచుభక్తుల శ్రమల శోధించుచుంట
యీశ్వరుని నెమ్మనమున కభీప్సితంబు
పుడమిలో భక్తులే శ్రమపడెడువారు.

2 శిష్యు - స్వామీ ! అట్లయిన నీకష్టము లెన్ని నాళ్ళు ? సక్కుబాయి జీవితము కష్టములతో తెల్లవారవలసినదేనా? సత్కాల మాభక్తురాలి కెన్నటికిని రాదా ?

జ్ఞాన - వెఱ్ఱివాఁడా! అత్తగారు పెట్టుచున్న కష్టములు ప్రాకృత జను కష్టములే కావచ్చును. గాని పరమశాంతాత్మురాలగు సక్కుబాయి కిప్పుడు మాత్రి సత్కాలము గాదా? దూషణ భూషణ తిరస్కారములు, నశ్వరదేహమునకే కా

అనశ్వరమగు నాత్మకుఁ గాదని యెఱిఁగినవారే జ్ఞానులు ? అట్టి యుద్దేశ్యముతోడ ఈ కష్టముల నెల్ల నోర్చి భవాంబుధిని తరించిన వారే భక్తశేఖరులు ! వారియం దీశ్వరుడు సదాప్రసన్నుడై అభేదప్రతిపత్తిని గల్గియుండునని యెఱుంగుడు !—మనము శీఘ్రముగాఁ జని యింక నాపుణ్యాత్మురాలి దివ్యసందర్శన లాభమునఁ గృతార్థజన్ముల మగుదము రండు ?

శిష్యులు—చిత్తము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

2 వ రంగము—(కాశీపతి యింటిలోని చావడి)

ప్రవేశము—(ఒంటరిగ, కాశీపతి అటునిటు దిరుగుచు)

కాశీ—(స్వాగతము; ఏపనిచేతామన్నా తోచదు. ఏది ఆలోచింతామన్నా మనస్సు నిర్మలంగా వుండదు. ఇరవైనాలుగుగంటలూ, మనస్సులో ఏమిటో - దిగులు దిగులుగా - గుబులు గుబులుగా - నల్లులుకుట్టినట్లు - దోమలుకఱచినట్లు - చీమలు పాకినట్లు - వుంటుంది. కొంపలో వ్యవహారమంతా యీవరుసగా వున్నప్పుడు—నాకే కాదు, ఎవరికిమాత్రం ఏంతోస్తుంది ! ఎవడి మనసుమాత్రం ఏం నిర్మలంగా వుండేడుస్తుంది ! మాఅమ్మలక్షణం చూద్దామా అంటే ఆవిధంగావుంది! దీని లక్షణం చూద్దామా అంటే —యీ విధంగావుంది ! మాసక్కుబాయికి అస్తమానమూ దేవుళ్లూ దయ్యాలు జపాలూ తపాలూ—మాఅమ్మకు అస్తమానమూ— అవన్ని మానుకోవలసిందని, దాన్ని సణగటం గొణగటం సాధించటం కొట్టటం. నాకు వీళ్లద్దరినీ చూచి కుళ్లికుళ్లి లోలోన కృశించి యేడవటం - ఇవ్వీ మాపనులు—"పోనీ, ఆవిడగారు యింటికైన పెద్దది—ఆమె కిష్టంలేని పనులు నువ్వెందుకు చేస్తావే" అంటే, అది వినదు. "ఇంటెడు చాకిరీ గొడ్డువలె చేస్తునే వుండయ్యేను; అది యేబొమ్మలకు మొక్కితే నీకెందుకు - ఏపాటలు పాడుకుంటే నీకెందుకు ? నువ్వయినా వూరుకోరాదటమ్మా" అంటే;మాఅమ్మ వినదు. వీళ్లిద్దరినడుమా అడకత్తిలో పోకచందంగా నేను నలిగిచస్తున్నాను ! మాఅమ్మ దాని మీఁది నేరాలు నాతో చెప్పుకుంటుంది. అది తవక్షోభంతా పాండురంగనితో చెప్పుకుంటుంది. నేనెవడితో చెప్పుకునేది ! నాదుఃఖం వినేవాళ్లెవరు ? ఐనాగానీ, మా అమ్మకు, యింతపట్టుదలవుండటమనేది ఎంతమాత్రం నామనస్సుకు నచ్చడంలేదు. పాపం పక్కుని మాఅమ్మ కొట్టే దెబ్బలు చూస్తే నాకే కడుపు తరుక్కుపోతూ వుంటుంది ; ఎవరైనా నమ్ముతారో లేదోకాని, ఒకొక్కప్పుడు ఆదెబ్బలుచూచి, దుఃఖం ఆపుకోలేక, చాటుకుపోయి, ఒంటరిగా కూర్చుండి నాలోనేనే ఆ కడుపులోగుబులం అణిగేవర్యంతరం, ఏడుదామనుకొన్నా అన్యాయంగా ఘోడు ఘోడున ఏడ్చి ఎవరైనా చూచి నవ్విపోతారని కన్నీటుడుచుకొని బయటికివస్తు వుంటాను!! అన్నిదెబ్బలు తింటుందా—ఆదెక్కడి వట్రికరరమో - అమ్మా అనదు గదా—అబ్బాఅనదుగదా—కంటతడిబెట్టుకోదుగదా—అంటే గింటే — 'పాండు

రంగా" అనడం-లేకపోతే మళ్ళీ "అత్తగారూ" అని పిలకటం - ఆ పిలుపులోనైనా వొక ఆగ్రహముంటుందా? ఆక్షేపణ వుంటుందా? అతిభక్తి - అతిగౌరవమున్నూ - తెల్లవారుజామున నిద్రయేమి లేస్తుందో - అంతే. మళ్ళీ నడిజాముదాకా, ఒక్క విధంగా, వంచిననడుము ఎత్తకుండా ఇంటెడుచాకిరీ గొడ్డువలె చేస్తుందిగదా! ఈపని కష్టమని తోసుకున్నదా? ఆపని సుఖమనటమున్నదా? ఈపని రోతఅనడమున్నదా? ఆపని ప్రీతి అనడ మున్నదా? చిన్నమొదలుకొని పెద్దదాకా, అన్నిపనులూ సమానమేగదా! అంటే మాఅమ్మ అగ్నివర్షం కురిపిస్తుందిగాని, ఇటువంటి కోడలు ఆవిడ కెన్నిజన్మలెత్తితే లభించును! ఇట్లాంటి అమాయకురాలిమీద, ఇల్లాంటి విధేయురాలిమీద, యింత కాఠిణ్యం ఆవిడగారి కెందుకో, నా కేమీ తోచకుండావుంది. చాకిరీ చేస్తూ చేస్తు అది యే పాటలు పాడుకుంటే యీవిడకెందుకు? ఏబొమ్మలకు మొక్కుకుంటే యీవిడకెందుకు? ఊరుకోగూడదూ! ఐనా - రామకృష్ణా అనుకోవడం రంకా? భగవంతుణ్ణి పూజించడం పాపమా? మా అమ్మకు బొత్తిగా మతిపోతున్నట్టుంది! తన మట్టుకు తనకు దేవుడూ దయ్యమూ శూన్యంగదా! ఏకాదశీ ద్వాదశీమాట ఎప్పుడో మరిచిపోయిందిగదా! అతిథీ అభ్యాగతీ అసలే నాస్తిగదా! ఎదురుతిరిగి దానికి పిచ్చిట! అందులో వట్టిపిచ్చి గాదట! మదపిచ్చిట.! నే నేమైనా కాస్త దాన్ని తెనకేసుకొచ్చి మాట్లాడితినా కఱచినంత పనిచేస్తుంది! ఇవన్నీ సరేగాని - వారంరోజులకొక్కసారైనా దాన్ని గదిలోనికి రానివ్వదేం పాపం! నేను తనకుచేసిన నేరమేమిటో, రాత్రి అందరిభోజనాలూ ఐనతర్వాత నాలుగు మెతుకులు తిని, మాఅమ్మకాళ్లు పిసికి-నాకాళ్ళు కూడా పిసుకుదామని, ఆశ కామాల్సును — వెఱ్ఱిముండ! పాపం దాన్ని పడకగదిచాయలకే రానివ్వకుంటే ఏంబిసుకుతుంది. నాగొంతుకాయ? అదేం పాపమో మొదట్నుంచీ, మా అమ్మ పేరు చెపితే నాకు హడులే! హడులుగాకపోతే యీశక్తి నా కధికారమెక్కడనుంచి వస్తుంది? ఇనప్పెట్టె తాళంచేతులు మా అమ్మ మెళ్లో — ఇంట్లో అధికారం మాఅమ్మనోట్లో - వేరే ఏదైనా నౌకరిఐనా యేడ్చి నాల్గుడబ్బులు తెచ్చి నాభార్యా నేను వేరుబడదా మనుకున్నా మనకు వోనమాల తరువాత వొక్కక్షరమైన డొక్కశుద్ధి లేదయ్యెను. ఉద్యోగానికీ మనకూ ఊర్ధ్వలోకానికీ, అధోలోకానికీ వున్నంత సమీపమయ్యెను! - ఏగంగలో దిగేది!.................

..........................ఐనా - నే నిన్ని ఆలోచనలు ఏమేమిటో వెఱ్ఱివెఱ్ఱిగా చేస్తున్నానుగాని - ఇంకోసంగతి గూడా అవశ్యంగా, ఆలోచించదగ్గదే . . . . . . మాఅమ్మ యీనాటి మనిషి గాదు! వయస్సు మీఱినమనిషి! వడితగ్గిన మనిషి, అనుభవంగల మనిషి, అన్నిసంగతులూ తెలినమనిషి అటువంటిదానిమాట కేవలంగా కొట్టివేసి భార్యమంచిది అమ్మే చెడ్డది అని నే ననుకోవటం పాపంగాని మరొక్కటి గాదు! మాఅమ్మ చెప్పినట్లు దీని కొకవేళ నిజంగా పిచ్చేనేమో! దాని అందం జూచి, నేనే, తప్పుదార్ని బోతున్నానేమో! పిచ్చేకాకపోతే లోకంలోవున్న ఆడవాళ్ళ నెంతమందిని చూస్తువుంటాంగదా - ఎవళ్లయినా - దేవుడన్నా దేవుడుగుడన్నా. పీశుక్రవారంనాడో - ఏసాయంత్రంవేళో, దేవుడుగుళ్లోకి వెళ్లటం దణ్ణం బెట్టో

బొబ్బరికాయ కొట్టో రావడం వుంటుందిగాని—పొద్దస్తమానం అదే స్మరణేమిటి? బొమ్మ నొకదాన్ని చంకనెత్తుకొని, నారంగడా నాసింగడా అని దేవిళ్లాడట మేమిటి? అన్నం దింటున్నా—ఇల్లలుకుతున్నా—పిచ్చిపిచ్చి పాటలు పాడట మేమిటి? వెఱ్ఱి ముండలాగ వేదాంతాలు వల్లించట మేమిటి? ఎక్కడో తనకు దేవుడు కనబడుతూ వున్నట్టూ— తనతో మాట్లాడుతూవున్నట్టూ ఆ వెఱ్ఱిఘోరణేమిటి?— అన్నీ అట్లా వుండగా అన్ని దెబ్బలు గొట్టినా నాటకపోవట మేమిటి? పిచ్చిబలం గాకపోతే గుటికీ గుటికీ అంతంతదెబ్బలుకొడుతుంటే మాఅమ్మ - నవ్వుతుంటూ మామూలు మనిషి లాగ ఎవళ్ళు దులిపేసుకుని తిరగ్గలరు? అచ్చే సందేహంలేదు—ఇది తప్పకుండా పిచ్చే - ముదపిచ్చంటే నాకు నమ్మకంలేదుగాని, ఇది ఏదోవిధమైన పిచ్చిమాత్రం గాకపోదు! మాఅమ్మమాటలు ఆలోచించకుండా కొట్టివేయవలసినవికావు! ఐనా పెద్దలు మాతృదేవోభవ అన్నారుగాని పత్నీదేవోభవ అనలేదుగదా!—అయ్యయ్యో! చక్కగా చదువుకున్నది! విచక్షణగా, ఇంట్లో పనిపాటలు చెయ్యగలది! అందానికా యీవూళ్లో ఆడవాళ్ళంతా బలాదూరు! అటువంటిదానికీ............ ఏమనుకుంటే కార్యమేముంది! దానిగ్రహచార మదీ నాగ్రహచార మిదీ!

[తెరలో] కాశీపతీ! కాశీపతీ!

కాశీ—అదుగో! మాఅమ్మగారుబోలు పిలుస్తోంది! ఆఁ—ఆఁ—వొస్తున్నా—

[నిష్క్రమించును]

—:o:—

౨ వ రంగము — కాశీపతి యిల్లు.

పరివేశము— { పిండి విసరుచున్న సక్కుబాయియు ప్రక్కగా, శ్రీకృష్ణ విగ్రహమును.

సక్కు—తండ్రీ! గోపాలకృష్ణా! నాముద్దులకృష్ణా!-ఈదినమున పాలేల కడుపార నారగింపలేదు? ఏదీ! నన్ను చూడనిమ్ము అయ్యయ్యో! వట్టికడుపు పెట్టుచు నేయున్న దంటయ్యా! నాతండ్రీ! నీకడుపెడ్చిన, నేవేద్యనా బాబూ! చెప్పుము. బతిమాలి యడుగుచున్నాను. పాలెందుకు త్రాగలేదయ్యా! నన్నేడ్పించుటకా! ముద్దులుమూటఁ గట్టుచుండు నీమొగ మెంతలో వాడిపోయినది! అంత యాఁకలి కోర్వలేనివాఁడవు నాపై కోపగించి పాలుత్రాగక మానితివా? కాక విప్రపల్లెలో తల్లి యశోదాదేవి త్రాగించిన పాలవలె రుచిగాలేవని త్రాగక మానితివా- గోపకాంతల యిండ్లలో, దొంగ తనముగా, సుద్దు కెగఁబ్రాకి పొట్టనింపుకొనిన పాలవలె తియ్యనివిగావని త్రావమాని తివా? పడు పడు పడుకెడు మంటిముద్దలను గుటుక్కున మ్రింగువాఁడవఁట నే! నాతండ్రీ! నేను భక్తితో నిచ్చినపాలు నీ మృద్గుళికలపాటియైనను రుచిగా నుండలేదా? శ్యామ ళాంగా! అయ్యయ్యో! అసలే నల్లఁగానున్న నీశరీరమునకే మురికి యెక్కడనంటె నయ్యా!—ఏమంటిలో పొరలాడి వచ్చితివి బాబూ!—గొల్లపిల్లలతో, కోతికొమ్మచ్చు లాడితివా? తల్లి యశోదమ్మను తంటాలుబెట్టితివా?—గొల్లపడుచులు కొంగులుబట్టిలాగి,

పట్టుకొనవచ్చినచోఁ బారిపోయితివా? ఇన్ని యాగడములు — ఇంత మంకుతనము ఇన్ని యల్లరిచేష్టలు — నీవు పుట్టక నేర్చుకుంటివా? పుట్టి నేర్చుకుంటివా? కొంటె కుఱ్ఱఁడా! ఈచేష్టలు తగునఁటయ్యా నాతండ్రీ! కాకున్నను నీకు గారాబ మధికముచేసి, మీయమ్మ నిన్ను మితిమీరఁజేసినది సుమా!

సీ. గోపెమ్మ నినుఁ బట్టి కొసత్రాఁటితోఁ గట్టెఁ
గాని బల్మిని ఱోట గట్టదయ్యె!
వల్లవకాంతలు మల్లెపూవులచెండ్లఁ
గొట్టిరి కొరడాలఁ గొట్టరైరి!
కాళీయఫణిరాజు కాళ్ళఁ జుట్టెనకాని
గాటంపు విష మెక్కఁ గఱువడయ్యె
నినుఁ దృణావర్తుండు నీలాంబరమునఁ ద్రి
ప్పెనుగాని భూమిపై విడువఁడయ్యె
నిన్ను దర్శించినంతనే నిఖిల జనులు
ఫణులు పశుజాలమును భూతపంచకంబు
వివశమతు లయి గారాము వెట్టినారు
ఎట్టి యింద్రజాలము ప్రయోగించినావొ.

[జ్ఞానయోగి, శిష్యులు ప్రవేశము]

జ్ఞాన—(దూరమున నుండియే సక్కుబాయినిచూచి) వత్సలారా! జ్యోతిర్మయం బగు నాదివ్యమూర్తియే, మహాభక్తురాలును, పతివ్రతాతిలకమును నగు సతీ సక్కుబాయి! కన్నుల కఱవుదీర నాదేవీమూర్తిని సందర్శించితిరా? చేతుల పాపమార నా సీమంతినీమతల్లికి నమస్కరించితిరా? శ్రవణముల త్రుప్పువాయ నాసద్భక్తురాలి సూక్తి రత్నముల నాకర్ణించితిరా? నేటికిగదా మన జన్మములు చరితార్థమునొందినవి! ఆభక్త శ్రేష్ఠురాలు భక్తిపారవశ్యమున, నేమియేమి చేయుచున్నదియో తిలకించితిరా?

గీ. బాలగోపాల చిత్స్వరూపంబు గల్గు
ప్రతిమ నతిప్రేమమున నిజాంకపాళిఁ దాల్చి
యమితభక్తిని ముచ్చట లాడు నదిగొ!
భక్తిసంధాయి యా సక్కుబాయి తొలుదుట.

1 శిష్యు—ఆహా! కన్నులు తరించె! జన్మసార్థకమయ్యె! నేడెంతటి పుణ్యదినమో కదా!—భక్తాగ్రగణ్యురాలా! ఇప్పటినుండియే నీపాదపద్మముల కనేకకోటి నమస్కారములు! (నమస్కరించును.)

శిష్యు — భక్తిపరవశతం జొక్కియున్న యీపుణ్యాత్మురాలా! నీకనంత కోటి ప్రణామములు! గురువర్యా! ఈ సక్కూ మహాసాధ్వి భక్తితత్వము గాంచుచున్న మనకే తనువులు పరవశమగుచున్నయవి! గోపాలకృష్ణునియం దైక్యమై పోయిన యీమె యెంత పరవశురాలై యున్నదో కదా!

సక్కూ:- ఇంకను కన్నులు తెఱచుకొనియే యుంటివా తండ్రీ! నిదురపోవూ! నిదురవచ్చుటయే లేదా? ఔనుమరి - నిద్రయెట్లువచ్చును? పాలుత్రావకమారాము చేసితివి గాదా! పాలు ద్రావకున్న నాఁకలియగునని - ఆకలియైనచో నిద్రపట్టదని - నామాట వింటివా నాతండ్రీ! వినను నాశక్తియే కాని, నీ కాఁకలి యగుటెట్లు? నిద్రపట్టు టెట్లు?

గీ. నిఖిలకమలోదరాండముల్ నిండియున్న
బొజ్జలోపల నాఁకలి వొడము టెటులు?
సంతతము భువనావనాశక్తమైన
కన్నుదోయికి నిద్దుర గలుగు టెటులు?

జ్ఞాన — ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! ఆహాహా! ఎట్టిపరమార్థవాక్యములు వినఁబడుచున్నవి.

1 శిష్యు — గురుచంద్రమా! ఈ సతీమణి యెంతకాలమైనను తన్మయచిత్తమున నిట్లే గడుపుమని తోఁచుచున్నది! మనల నీమె యనుగ్రహించు టెప్పుడు?—

జ్ఞాన — నాయనా! నేనీ దేవిదృష్టిని మనవంకకు క్షణములో నాకర్షించెదను - చూడుము-

(శిష్యులతో కలసి భజన చేయును)

(అనుబంధము 2.)

సక్కూ — (విని విని ఆనందముతో తాళము వేసిస్వగతము) ఆహా! ధన్యాత్మురాలనైతిని! కొన్నిదినములకింతటి నిట్టిదే మధురతర పాండురంగ సంకీర్తన మీ శ్రవణములకు సోకెను-నేఁడును, అదియే గానము! అదియే కంఠమాధుర్యము! అపరభాగవతాగ్రేసరు లెవ్వరో దర్శించి తరించెదఁగాక! (సమీపించి) ఓహో! ఎంత తేజోమయ స్వరూపము! భక్తివైరాగ్యములు రెండును గలిసి యీ మూర్తిం దాల్చినవియా యేమి చెప్మా!

సీ. శుభదేహమున ద్వాదశోర్ధ్వ పుండ్రంబుల
నద్దినట్టులు తీర్చి దిద్దినాఁడు
మొగమునఁ దలపైన మొదలంట నెరసిన
శ్మశ్రుజటాబంధ సమితివాఁడు

కంఠమున రుద్రాక్షలు కంఠభాగం బెల్ల
పేర్లుగా నలమిన వింతవాఁడు
ఒకచేత తంబుర యొకచే చిఱుత లూని
శ్రుతితాళముల హంగు సేయువాడు
జానువులపైనఁ గాషాయశాటి దాల్చి—
రంగ రంగా యటంచు నోరార పాండు
రంగ విఠలుని భజనఁ జెలంగు నితఁడు
సిద్ధుఁడో—సాధ్యుఁడో - రాజశేఖరుండో!— ౧౧

మహాత్మా! పాండురంగని స్మరించుచు భక్తిరసావతారులో యన తేజశ్శాలులరై వెలుంగుచున్న తము రెవ్వరై యుందురు? సిద్ధులా? సాధ్యులా? శివకేశవచతుర్ముఖులలో నొక్కరా? భూతలంబునకు మావంటి యజ్ఞానుల ననుగ్రహింప దయచేసిన నారదులా? తుంబురులా? ఎవ్వరు?

జ్ఞాన—అమ్మా! నే నంతటివాఁడను గాను. ప్రాకృతమానవమాత్రుఁడను. పుట్టుకచే మాలవాఁడను. జను లందఱును నాయందలి ప్రేమచే నన్ను జ్ఞానయోగీ యని పిలుచుచుందురు!

సక్కు—స్వామీ! భక్తశేఖరులగు తమదర్శనమునఁ గృతార్థురాలనైతిని. ఆనాఁడు తమ యపూర్వమధుర సంకీర్తనముచేత భగవద్భజనం బొనరించియుండిరి. అనుగ్రహించి యాగానము నే యింకొక సారి భజించి యీ దీనురాలి కానందముం గూర్ప వేడుచున్నాను.

జ్ఞాన—అమ్మా! భగవన్నామ సంకీర్తనమున కింత ప్రార్థనమేల? ఇదే, యాగానము నాకర్ణింపుము.

(శిష్యులు పల్లవి యందుకొనుచుండఁగా పాట పాడును)

(అనుబంధము 1.)

సక్కు—(వినుచు పరవశురాలై - వారితోఁగలసి పాడుచు నృత్యము చేయుచున్నది.)

(అత్త ప్రవేశించును)

అత్త—(చూచి తత్తరపడి ముక్తకంఠముతో) వరే! అబ్బాయీ! కాశీపతీ! ఇంకేముందిరా! ఇంకేముందిరా! మనకొంప నిలువునా నట్టేట్లో బుడుంగున మునిఁగి పోయిందిరాగో! నాయనో (సక్కును చూచి) ఎన్నిసార్లు నీనోట్లో గడ్డిబెట్టినా యింత బుద్ధిలేదేమే నీకు? ఇంత పెడబడ్డావేమే - వీధిలోకి రావద్దంటే ఈ కోతి ముండకొడుకులతోఁ గలిసి యీగంతు లేమిటే? ఈ అల్లరేమిటే? ను

కాశీ—(ప్రవేశించి) ఈనడువీధిలో యీగంద్రగోళమంతా యేమిటి? ఈతాళాలేమిటి? ఈచిప్పలేమిటి? ఈ గంతులేమిటి? ఈ రంతులేమిటి—మా ముండగూడా

యీ వెంటపాటి బైరాగుల మఠంలో చేరిందీ? ఇందాకట్నుంచీ తిన్నగా చూడలేదు. బాగానే వుంది వరస!

అత్త—"బాగానే వుంది వరస" అనుకుంటూ నిల్చబడి చూస్తావేమిట్రా? వాఁడు పచ్చపు దొంగముండాకొడుకురా? ఆముండకు మందో మాకో పెట్టి మనస్సు విరిచాఁడురా? దీన్ని లేవదీసుకొని పోతున్నాఁడురా! దాన్ని నాలుగూ వాణ్ణి నాలుగూ చావగొట్టి దాన్ని లోపలికీ వాణ్ణి బయటికీ, సాగనంపవేమిట్రా? నీయమ్మ కడుపుకాల!

కాశీ—ఎవడవురా నువ్వు! ఎవడవురా నువ్వు! [కొట్టబోవునట్లు మీఁదికి పోయి] నువ్వా నాయనా! ఆహాఁ—మావీధికిగూడా దాపరించినావా? ఈసారి పట్టపగలే ఆరంభించావూ? కనబడ్డ ఆడవాళ్ళనల్లా లేవదీసుకుపోవటం మొదలుపెట్టావా యేమిటి! నిన్ను పోలీసులకప్పగిస్తావుండు! కాశీపతెంటే ఏమనుకున్నావో ఖబర్దారుగా తిరుగు................వీఁడు దొంగముండకొడుకే అమ్మా ఆవేళ కామాక్షమ్మగారి పినతల్లింట్లో, కన్నంవేసిన వాళ్ళు వీళ్ళు ముగ్గురేనే. మఱునాడు పోలీసువాళ్ళు వీళ్ళని పోలీసెట్టి సత్రంలో పట్టుకొని, తానాకు లాక్కుపోయి, చేయఁగలిగినంత అల్లరి చేసి వదలిపెట్టారు. ఈమధ్య మళ్ళీ వీడెక్కడా ప్రజలకింతు పడటంలేదు. ఇన్నాళ్ళకు మళ్ళీ యీ వీధిలో వెలిశాడు. మాలవాఁడు కూడాను—

జ్ఞాన—బ్రాహ్మణోత్తమా! తమరు పల్కినదానిలో నంతయు నసత్యము కాదు. నేను కనకమును నపహరించి, కాంత నపహరింపదలచినమాట నిజమే! కాని, అవి మీరుపల్కిన కనకమును గాంతయును మాత్రము కావు—అవి వేఱుగా నున్నవి—

సీ. దొంగిలింపరాని రంగభక్తి యనెడు
కాంచనంబు నపహరించినాను;
వ్యభిచరింపరాని యా ముక్తికాంతను
జేరి, సౌఖ్యమంద గోరినాను.

అత్త—విన్నావటరా! విన్నావటరా! తానే చెప్పుకుంటున్నాడు. ఇంకెక్కడో దొంగతనాలు చేశాడట! ప్రొద్దునలేస్తే వీఁడి కిదేపనిలాగ కనఁబడుతూంది. ఇంకా కనిష్టేబుని పిలవ్వేమిరా? పిలవ్వేమిరా!

జ్ఞాన—అమ్మా! నిజముగా నాకిదియేపని! ఇంతకన్న నుత్తమకార్యమీజన్మల కేమియున్నది?—

కాశీ—నీదిమతీ చాదస్తమమ్మా! దొంగ నేను దొంగనని చెబుతాఁడటమ్మా! వాఁడు టక్కరివేషంవేసి, వేదాంతం ఏడుస్తున్నాఁడు!

అత్త—దొంగముండకొడుకులకు, వేదాంతాలకేమి తక్కువ నాయనా!

కాశీ—(సక్కును చూచి) నువ్వింకా కొరతవేసిన స్తంభంవలె - అట్లా నిలుచుంటావెందుకే! ఆబిచ్చపు ముండాకొడుకు మొహం తేరిపారా ఏం చూస్తావే సంసారివిగావూ! సిగులేదూ! పద - ఇంట్లోకి - పళ్ళు రాలగొట్టగలను - [జ్ఞానయోగినిఁ

జూచి) ఏమిరా! దొంగా! అసలు పంచముఁడవుగదా నువ్వు! బ్రాహ్మణవీధి కెట్లా కొచ్చావురా? వచ్చినవాఁడవు - ఏమూలనుంచో, కళ్ళుమూసుకొని దాఁటిపోక — నాయింటి కెందుకొచ్చావురా? నాపెళ్లాంజోలి నీకెందుకురా? ఇంకా కదలవేం? పదిమంది బాహ్మల్ని పిలిచి బడితెబాజా చేయించమన్నావా? మెల్లఁగా చెపుతున్న ప్పుడే విని మెదలకుండా వెళతావా?

జ్ఞాన—అయ్యా! రూపొందిన భక్తితత్వము—అవతరించిన వైరాగ్య స్వరూపము—పతివ్రతలలో మేలుబంతి—అరిషడ్వర్గశాత్రవ దేవతయగు మాయి శ్రీసక్కుబాయి, మనయందటి యదృష్టవశమున మీయింట వెలసియున్నదని యెఱింగి— దర్శించి జన్మమును సార్థకపరచుకొన నాశపడి యిందువచ్చితిని. జనని దర్శనమయ్యె— జన్మము తరించె- నేనింక వెడలిపోవుచున్నాను! ఆగ్రహింపవలదు!

కాశీ—నీయమ్మ కడుపుకాల! మళ్లీ నాభార్య పేరెత్తుతున్నావెందుకురా? మాల వాణ్ణి ముట్టుకుంటే మైలపడతానని చూస్తూన్నానుగాని, మడమలు విఱుగబొడి చుందును! ఉండుండు! ముట్టుకోకుండానే, నీరోగం వొదిలిస్తా! (తిరుగలిదగ్గఱి పిండిని దీసి, జ్ఞానదేవుని కన్నులలోఁ గొట్టును)

జ్ఞాన—రంగార్పణం - శ్రీరంగార్పణం - శ్రీపాండురంగార్పణం -

అత్త—అదేమిట్రా! అదేమిట్రా! నీహాడావుడిమండ! అరసోలెడు పిండి ఆ తిథవమొహాన్ని గొట్టావేమిరా! వీడికి ఇదిగాదురా నాయనా ప్రాయశ్చిత్తం. నేను చేస్తానుండరా! (లోనికి పోయి కలయంపిఁ దెచ్చి, జ్ఞానదేవుని మొగమునఁజల్లుచున్నది)

జ్ఞాన— రంగార్పణం! శ్రీరంగార్పణం! శ్రీరంగార్పణం! - అమ్మా! పూజ్యురాలవగు నీతిరుహస్తములతోఁ జల్లఁబడిన యీకలయంపివలన, నాశరీరము పరమ పవిత్రంబయ్యె! ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!

గీ. హరి చరణజాత హర జటాభరనిపాత
యగు సురాపగామాత పుణ్యామృతంబు
విశ్వశుభదాత గోమాత విమలనిష్ఠ—
కలసి నను ధన్యచరితునిఁగా నొనర్చె. ౧౩

అమ్మా! నీకు నమస్కారము! సక్కుమహాదేవీ! ఇటనుండియే నీపాదపద్మముల కనంత ప్రణామములు! ఇఁక నాకు సెలవు!

[అనుబంధము 2]

[శిష్యులతో నిష్క్రమించును.]

కాశీ— పో! దొంగముండాకొడుకా! పో! ఇంకోకసారి ఇంటిఛాయలకొచ్చావా అంటే, చచ్చావనుకో! గుండెల్లో నిద్రబోతా! జాగ్రత్త! -

అత్త - అబ్బబ్బ! ఎంతసేపటి కొదిలిందిరా శనిగ్రహం! - (సక్కును జూచి) ఏమి! పత్తికాయల్లాగ, గ్రుడ్లు మిటకరించి చూస్తావేమే! పిండివిసరవే తల్లీ అని చిలక్కుచెప్పినట్టు చెప్పితూర్పోబెడితే - నీకేం పెద్దరోగ మొచ్చింది! గన్నెడు

గింజలూ గిన్నెలో నేఘుంచి వీధివెంటఁబొయ్యే అడ్డమైన దొంగగాడిద కొడుకులతోటి కలిసి తైతక్కలాడట మేనా నీకు పని? మగవాడివిగావూ? మర్యాదా - మానమూ ఎఱుఁగవూ? భగవంతుఁడు అనుగ్రహించలేదుగాని పదిమంది బిడ్డలతల్లివి గావలిగిన యీడొచ్చెనే! ఇంక నీకు, జ్ఞానమొచ్చేదెప్పుడు? ముత్యాలమ్మ సమర్తాడినప్పుడు - ఎన్ని దెబ్బలు గొట్టినా నన్నుగాదని అనుభవిస్తావు! నీయమ్మ చచ్చిపోనూ! ఈరోజునుంచీ గుమ్మంలో అడుగు బెట్టవు గదా - బిచ్చపు విధవలతో ఎగురులాడవుగదా!- బుద్ధి వస్తుందా? వస్తుందా?

(కొట్టును)

సక్కు—హా! పాండురంగా! పరాత్పరా!

అత్త—నీ పాండురంగఁడూ—నీపనీ—భగ్గున మండినట్టే వున్నైగాని ఇంట్లోకి పద!—చెపుతా నీసంగతీ! నీదేవుఁడి సంగతీ— (కొట్టును)

సక్కు—(పోఁబోవుచు, విగ్రహము నెత్తుకొనును)

అత్త—అదుగో! అదుగో! అదే వద్దన్నపని! ఈ పాడుబొమ్మలే నీకొంపా నాకొంపా తీస్తున్నవి! ఆబొమ్మనిటు తే? అవతల గిరవాటువేస్తేకాని నీవు దారికిరావు!—

(విగ్రహమును లాగుకొని పారవేయును,)

సక్కు—కృష్ణా! కృష్ణా! నాతండ్రీ! నన్నువదలిపోయితివా? నన్ను వదలిపోయితివా?—

అత్త—నోరెత్తితే పళ్ళు విరగబొడుస్తానసుకో!—(గెంటును)

(ఇద్దఱును, నిష్క్రమింతురు)

కాశీ—వట్టిపిచ్చిసన్యాసి! అయ్యయ్యో! ఎన్ని దెబ్బలు పడుతూందో! మొద్దంటి మొగుణ్ణిబతికి ఎదురుగావుండీ, చూస్తూగూడా, ఏమీచేయలేక పోతున్నానుగదా! ఇఁక నా బతుకెందుకు? ఇక్కడిదెబ్బలుచాలక, ఇంకాలోపల నీసంగతి చెపుతానంటూ లాక్కెళ్ళింది! ఏమైనా చెయ్యనియ్యి, దాని కర్మం నేనేంచేసేది? ఎదురుగా వుండి మాత్రం, దానికష్టం చూడలేను. గదిలోకెళ్ళి ముసుగు పెట్టుకుని పండుకుంటూ!—

(నిష్క్రమించును.)

4 వ రంగము—పండరీ పుర దేవాలయము.

ప్రవేశము—(శ్రీకృష్ణుఁడు, రాధామాయి.

(కృష్ణుని శరీరమునిండ పిండియు, కలయుంపియు నుండును.)

రాధా—(పైటచెరంగుతో కృష్ణుని దేహమునుతుడుచుచు) నాథా! జగన్నాథా! ఏమి యీ వైపరీత్యము? ఏమి యీ వింత ?—

గీ. పరిమళాగరుగంధ బంధురశరీర,
మింతలో, నింత దుర్గంధ మెట్లుగాంచె ?
ఘనశరచ్చంద్ర చంద్రికా కాంతియుతపు
వదనమున కింతలోన వైవర్ణ్యమేమి ? ౧౪

శ్రీకృ—దేవీ! అదియొక చిత్రమైన గాధ, చెప్పిన నవ్వుదు వేమో ?

రాధా—మీలీలలను విని నవ్వని గడియగలదా ? చెప్పుడు.

శ్రీకృ—అగ్రిహారమను పురమున నాయంతరంగభక్తురాలగు సక్కుబాయి యను ప్రతివ్రతా మణిగలదు. ఆమెను సందర్శింపవచ్చిన జ్ఞానయోగియను నాభక్తునిపై నాగ్రహించి, సక్కుబాయి భర్తయు -అత్తయు, నీ పిండిని, కలయంపిని, మొగమునఁ జల్లిరి. అప్పుడాభక్తుండు "పాండురంగార్పణ"మని పల్కిన కతమున నాశిక్షలు నే ననుభవింపవలసి వచ్చినది.

రాధా—ఆహా! మీభక్తవాత్సల్యమునకు మేరలేదుగదా!

శ్రీకృ—దేవీ! నాభక్తవాత్సల్యము మాటకేమిగాని, సక్కుబాయికి నాయందు గల, యపారభక్తిమాత్రము సంస్తుతనీయమైనది సుమా !

రాధా—మీరు స్వయముగా స్తుతింపదగినంత దృఢభక్తి సమన్విత యగునా ఆసక్కుబాయి ?

శ్రీకృ—నీకు సందేహమేల ! నాతో స్వయముగా వచ్చి యొక్కమారామెను దర్శింపుము.

రాధా—భాగ్యము. [తెర]

సతీ-సక్కుబాయి

—[♦]—

ద్వితీయాంకము

1 వ రంగము — కాశీపతి యిల్లు.

ప్రవేశము—పిండివిసరుచున్న సక్కుబాయి.

సక్కు—రంగయ్యా - నా పాండురంగ విఠలమూర్తీ! అత్తగారు నిన్ను నాలో నుండి వేఱుపరచి యెందో పారవేసినది. నిన్నటి నుండియు నీకు నివేదన శూన్యమయ్యెగా! నాతండ్రీ! నీ కాఁకలి యగుచున్నదా స్వామీ! అయ్యో! నే నేమి చేయుదును! పాపాత్మురాలను! నిన్ను నాదగ్గఱ స్థిరముగా నుంచుకొనుట కైనను స్వతంత్రము లేనిదాన నైతిని! నీకు నేటిదినము లేదని, నీతో పాటుగ తిండిమానుట కన్న, నేను చేయఁగల్గిన దేమియును లేక పోయెను. తిండి మానుకొంటిననియే గదా నాతండ్రీ! అత్తగారు ఉదయమున, నన్నన్ని దెబ్బలు కొట్టిరి! - రాత్రియంతయు కంటిమీఁద రెప్పవేయకుండ పిండి విసరితిని! ఈ కుప్ప యింకను పర్వతమువలె నున్నది! ఎన్నడు తరుగును? ఎట్లు తరుగును? - మానవమాత్రుల కిది సాధ్యమైన కార్యమా? - ఐనను, దివ్యప్రభావ భాసురుండవైన నీ కనుగ్రహమున్న యెడల నన్ను రక్షింపలేక పోవుదువా?

సీ. అలనాడు సభలోన హా కృష్ణయను కృష్ణ
మానంబు గావవే! మాననీయ!—
పాలపావనిభక్తి పాశంబులకుఁ జిక్కి,
కంబంబునందునఁ గట్టువడవె!
గజరాజు మకరిచే—గాసిల్లి నిను వేఁడ,
నక్రంబుఁ గూల్పవే చక్రధార!
పిడికెడు నడుకుల పేదకుచేలుని
మనుపవే! బహుళసంపదలచేత
ఆర్తులకు భక్తులను బ్రోతువనుచు నీకుఁ
గంకణముగల్గదే! యకళంక మూర్తి!

మఱచితే? భక్తవాత్సల్యపరత నీవు
కష్టమా? చిన్నికృష్ణ! నాకష్టమార్ప. ౧౫

ఆపద్బాంధవా! నాజానా! నా పాండురంగమూర్తీ! నామొరాలకింపవా ?-

ఉ. ధీరతరోపవాసమున, దేహబలంబుగలించె నిన్న నే
హారము నీరమున్ విడిచినందుకు తోడుగ నిద్రలేదు; ని
స్సారతచే, కరంబులను జాలగ బొబ్బలుపుట్టె, నింక నే
తీరున పిండిచేయఁగలఁ? తీరనిధాన్యపురాశి! శ్రీహరీ! ౧౬

అయ్యయ్యో! చేతులఁ బొడసూపినబొబ్బలు చిదికి నీరుగారఁ జొచ్చినవి!. పుండ్లుపడిన చేతులతో నెట్లు తిరగటిం ద్రిప్ప నేర్తును?......అమ్మయ్యో! ఆవల కోడి కూత సాశ్రవణముల కతి భయంకరముగా వినఁబడుచున్నది! అత్తగారు నా శరీరముపై మోదిన కొరడా దెబ్బల చారికలవలె తూరుపుకొండలపై తెల్లని చారికలు కనఁబడు చున్నవి! క్రోధఘూర్ణాయమానమగు నెఱ్ఱని మొగముతో సూర్యదేవునితో పాటుగా మాయత్తగారును అరఘడియలోనిక సాక్షాత్కరింపఁగలదు. అరగడియ కాలములో అనంతమైయున్న యీధాన్యపురాసిని నేను విసరగలనా? అయ్యో! విసరకున్న నెట్లు? విసరనైన విసర వలయును! దెబ్బలతో నేను చావనైనఁ జావవలయు! చచ్చుటకు భీతిల్లనుగాని, అత్తగారియాజ్ఞ నతిక్రమించిన పాపమును మూటగట్టుకొని చావవల యును గాబోలు. అరచేతులు బొబ్బలెక్కినను సరియే! మఱియేమైనను సరియే - శక్తివంచనలేక, సాధ్యమైనంతవరకు నాదోషములేకుండ విసరెద గాక! [కొంతసేపు విసరి యలసటనంది] అబ్బా! గూడలు పగిలిపోవు చున్నవి. అరచేతులు మండిపోవు చున్నవి! కన్నులు మూతలు పడుచున్నవి! బడలికచే శిరస్సు గిరుసఁ దిరుగుచున్నది!- ఇంకేమి చేయుదును! - పాండురంగా! ఆపద్బాంధవా! ఇప్పట్టున నీకన్న నాకు శరణం నాస్తి. నీపాలఁబడినదానను!! ఏమి చేసినను నీదేభారము!-

మ. కరుణాంభోనిధి అత్తగారును, మనఃకాంతుండు నేతెంచి, ని
ష్కరుణన్ గొడ్డునువోలె గొట్టెదరు కృష్ణా! నన్ను నాజీవమున్
త్వరలోఁబాపి, త్వదీయ దివ్యపదముంబ్రాపింపఁగా జేయుమా!
శరణం నాస్తియటంచు వేడితి పరేశా! భక్తచింతామణీ. ౧౭

[మూర్ఛిల్లును]

[రాధాకృష్ణులు ప్రవేశము]

కృష్ణు...దేవీ! అదే నాభక్తురాలు సక్కుబాయి! భక్తిపారవశ్యమున, నెట్ల మూర్ఛాగతయై పడియున్నదో - కనులారఁ దిలకింపుము!

ఆ. వె. మూడునాళ్ళనుండి భోజనంబు త్యజించి
యున్నదీ లతాంగి నన్నుఁగూర్చి —
పిండివిసరలేని బెంగ నిద్దురమాని
యుండి నన్ను స్మరించుచున్న దిపుడు.

రాధా—పిండి విసరజాలనంత మాత్రమున నిద్రఁగూడ మానవలసినంత బెంగ యీమెకేలఁ గలుగవలయును ? అందువలన నీ భక్తురాలి కెట్టిబాధయైనఁ గలదా?

కృ—బాధగలదా యని యడుగుచున్నావా ?

సీ. చుప్పనాతికి నగ్రసోదరి తాటక
కెనయౌ కలహవేత్త యీమెయత్త
"దున్నయీనిన" దన్న దూడనుగట్టెడ
నేదీ?" యనెడు మూఢుఁడీమెభర్త—
ప్రొద్దుండగాలేచి, యెద్దుపోలిక నెంత
యీడినఁ గీరని యింటిపనులు—
కల్ల నేరము లిచ్చకంబునకై నూరి
పోయువార లిరుగు పొరుగువారు—
సంతతము నన్ను స్మరియించు సక్కుబాయి,
చూచి యోదార్చువారు మచ్చునకులేరు;
కష్టమేకాని సతికి సౌఖ్యంబుగలదె?
సహనముల దీవిగాదె! యీ సక్కుదేవి?—

నిన్న సాయంకాల మీమె యత్తగారు, ఉపవాసముచే శుష్కించి నీరసించి యున్న యీ సక్కుబాయికి ఇరువది మానికలధాన్యముం గొలిచియిచ్చి వీనిని తెల్లవారు సరికి పిండి విసురుమని యాజ్ఞాపించినది.

రాధా—ఏమేమీ ! ఇరువదిమానికల ధాన్యమా? పండ్రెండుగంటలలో విసరు టయా ? మానవులకు సాధ్యమగునా యీపని ?

కృష్ణ—పాపము గతరాత్రియెల్ల నిద్రమాని చేతనైనంతవరకు విసరినది. ఈ భక్తురాలిచేతులు చూడుము. బొబ్బలెక్కి - చిదికి పుండ్లుపడి యెంత బీభత్సముగ నున్నవో! — అప్పుడే తెల్లవారవచ్చుచున్నది. అత్తయును భర్తయు, యమదూతల వలె నిదుర వచ్చిపడి పిండి విసరలేదని యీమెను దండింతురు!—

రాధా—నాథా! భక్తురాలి కింతటి మహాకష్టము ప్రాప్తియుండఁగా — మీ రింక నేల యుపేక్షసేయుచున్నారో నాకు విస్మయప్రదముగ నున్నది !

గీ. తండ్రియైనఁ బ్రేముడిఁ గన్న తల్లియైన—
నెట్టిబాంధవులైన మీరే యటంచు
భక్తి, నినుఁ నమ్మెదరుగదా భక్తజనులు—
ఇట్లు పేక్షజేసిన వారి కేది దిక్కు!—

కృష్ణ—రాధా! నా హృదయమున కభిలాషంగూర్చు తత్త్వము నీకుసయితో మింతవరకు దురవగాహముగనే యున్నట్లున్నది. చూడుము-

గీ పుటములో గాలిలు స్వర్ణంబువోలె, సతత
కష్టతతులచే స్థిరభక్తి గల్గినపుడె,
భక్తులయశంబు ప్రళయంబువరకు నిలచు,
తరుణ మెఱిఁగి, వారల యాపదలనుఁ దీర్తు.

ఈ సక్కుబాయికిఁగల్గిన స్వల్పకష్టమును నేనొక లిప్తమాత్రమున దీర్తును. ఈ చిత్రమును జూచుచుండుము! - (చేతితో గంపను దాకగా, ధాన్యమంతయు పిండియగుచున్నది.)

రాధా—(నవ్వి) జగన్నాటక సూత్రధారులకు తమరు సంకల్పించిన పిదప జరుగని కష్టకార్యములుగూడ నుండునా? అమ్మయ్యా! ఇప్పటికి సక్కుబాయి కష్టమును, నాహృదయాందోళనమును గూడ నణగిపోయినవి.

కృష్ణ—దేవీ! తూర్పుదిక్కునఁ బరికింపుము! అరుణోదయమైనది. అనతికాలమున నే సూర్యోదయముగూడ కాఁగలదు. ఇంక సక్కుబాయి యత్తయు భర్తయు నిటు వత్తురు. భక్తురాలును మేల్కొనును. మన మిఁట నుండరాదు. పోవుదము రమ్ము -

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

సక్కు...(అందోళనతో మేల్కొని) కృష్ణా! కృష్ణా! రాధాకృష్ణా! పోబోకుము! దీనురాలను నీపాదదాసిని! నన్ను వదలి పోబోకుము. రాధామాయితోఁగలసి వచ్చి రహస్యములాడుచుండిన వాఁడ వింతలో నెంగుబోయితివి! నాతండ్రీ! నాకుఁ గాన్పింపవా? నేనేమి పాపముచేసితిని? అదిగో! అదిగో! ఇంకను నాశ్రవణములకు - సుధామధుర మధురమగు నీ మురళీ నినాదము మెల్లని పిల్లవాయువులతోఁ గలసి వినఁబడుచునే యున్నది! నన్నాటలాడించుటకు, నన్ను శ్రమపెట్టుటకు, ఇందే యొందైన దాగియున్నావా?

సీ. మోహనంబైన నీమురళీ నినాదము
ల్లదిగో! శ్రవణ పర్వమగుచునుండె;
పారిజాత సుజాత పరిమళయుత గంధ
మల్లదిగో! మెలమెల్లఁ దోఁచె;

శంఖచక్రాంకిత చరణ చిహ్నము లివే—
వచ్చిపోయినదారి వరుసఁజూపె;
సీతోడ ననుగూర్చి నాతల్లియాడిన
పలుకులింకను చెవిఁబాయకుండె;
ఇంతలోపల నెందుఁ బోయితివి తండ్రి!
పాపినగు నాదుకన్నుల బడవ? కృష్ణ!
క్షణములో, సత్యమగుదాని స్వప్నలీలఁ
జేసి, నీమాయచేఁ గప్పివేసినావె? —౨౨

[అనుబంధము]

(అత్త ప్రవేశము)

అత్త...ఓసి నీయిల్లువల్లకాడుగాను. మూఁడురోజులనుంచీ కూడూ నీళ్ళు లేకున్నా - ఎంతసత్తువతో ఎగురుతున్నావే? పుట్టినబుద్ధిపుల్లతోఁగాని, నిన్ను వొదిలేటట్టులే దేమే? ఎన్నికొట్టినా, ఎఁతగడ్డిపెట్టినా - నీకెందుకు బుద్ధిరాదూ అంటు! - పిండివిసిరావా? - మొద్దువలె తెల్లపోయి చూస్తావెందుకూ!— ఏదీ! ఇదేనా పిండి! తిరగఁటిదగ్గర పిండే కనబడదేం! ఇట్లా ఎగురుల్లాడుతూ వుంటే నీకు పిండివిసిరే తీరికగూడా యెక్కడోస్తుంది! (కొట్టును)

(కాశీపతి ప్రవేశము)

కాశీ—(స్వగతము) బంగారంవంటి నిద్ర బండలై చక్కాబోయింది! తెల్లవా జిందోలేదో? అల్లరి మళ్ళీ ఆరంభం - (ప్రకాశము) ఏమిటమ్మా! తెల్లవారకముందే ఇట్లులింటూంది? ఏం జేసిందేమిటి?-

అత్త—ఏం జేసిందా? నాపిండాకుడు చెసింది! తెల్లవా రేవరకు, పిండివిసిరి సిద్ధంగావుంచమంటే, నామాట దానికెక్కరోమంతో సమానంగా కట్టిపేసి-మామూలు ప్రకారంగా దాని ఆటలేవో పాటలేవో యెగురులాడుతుంది. మూడురోజులనుంచీ కూడులేకుండా ఎగిరి గంతు లెయ్యటానికి బలముందిగాని పిండి విసరడానికి బలం లేదూ?

కాశీ—(గంపలోచూచి) ఇదుగోనమ్మా గంపెడుపిండి విసరి పెట్టింది! పాపం! విసరలేదంటావేం?

అత్త—ఎక్కడ విసిరింది? గంపెడుపిండి? ఏట్లో - [గంపనుచూచి] నిజ మేరా! ఇరవైమానికలపిండీ విసిరింది! ఇంతబలమెక్కణ్ణుంచొచ్చింది దీనికి? దీని సంగతంతా చూస్తే నాకు పరమాశ్చర్యంగా వుందే!

కాశీ—మరి - ఎట్లావిసురుతుందనుకుని ఇరవైమానికలపిండి విసరమన్నావమ్మా! పాపం తెల్లవారులూ మేలుకొని ఏదోవిధంగా విసిరి అక్కడబెడితే, ఆశ్చర్యంగావుం దంటావు! విసరకుంటే దెబ్బలు తప్పవుగదా!

సక్కు—(స్వగతము) పాండురంగా! నీపరమాశ్చర్యలీల నీకే తెలియవలయుం. గాని—బ్రహ్మాదులకు సయితం మగోచరముగదా తండ్రీ!

అత్త—తెల్లవారులూ మేలుకుంటేమాత్రం అంతపిండి విసరటం సాధ్యమౌతుందటరా?—అస్తమానం ఆటలూ పాటలతో ప్రొద్దుగడుపుతూవుంటుందని తరగని పని బెడదామని యిరవైమానికలు విసరమని ఊరికే అన్నానుగాని నేనుమాత్రం విసరలేదని ఎఱుంగనటరా! దీన్ని—ఏదో దయ్యం బట్టిందిరా! లేకపోతే, మూడు రోజులనుంచీ కూడులేకుండా వుండటమేమిటి? ఇరవైమానికలపిండి విసరటమేమిటి? ఇల్లంతా ఎగురులాడటమేమిటి? తప్పకుండా దయ్యమేరా! నాయనా! దయ్యమేదీన్ని దయ్యం బట్టింది!

కాశీ—(అదరిపడి) అమ్మయ్యో! దయ్యమే! నిజంగా దయ్యమేనటమ్మా?

అత్త—దయ్యమేరా! దయ్యమే! నేను నీతో అబద్ధమాడుతానటరా వెఱ్ఱినాయనా!

కాశీ—నాకు దయ్యంపేరుచెపితే, తగనిభయమమ్మా! ఈదయ్యం కొంపలోంచి వొదిలే వుపాయం వున్నదా లేదా చెప్పు. లేకుంటే నేనీకొంపలో, క్షణమైనా వుండను, ఎక్కడికైనా పారిపోతాను!

అత్త—నువ్వులేచిపోవడమెందుకురా? ఈదయ్యాన్ని నేనొక క్షణములో వదలగొడతాను. చూస్తూవుండు!

కాశీ—ఎట్లావొదలగొడతావూ?

అత్త—గరిటెకాల్చి — నాలుగువాతలు వడ్డిస్తినా - దయ్యంకాదుగదా దయ్యంతాతగూడా వొదిలి చక్కాబోతుంది!

కాశీ—నిజంగా కాలుస్తావటే అమ్మా!

అత్త—కాల్చకుంటే యీదయ్యం వొదిలేదిగాదురా!

కాశీ—కాలిస్తే చచ్చిపోతుందేమో?

అత్త—ఎందుకుచస్తుంది? వాతలు దయ్యానికిగాని దానికి తగలవురా! నీకీగొడవలన్ని తెలియవు! నువ్వూరుకో! అదిచస్తే నాకుమాత్రం సంతోషమా నాయనా! దాన్ని బట్టినదయ్యం వొదలాలనే తంటాలు బడతానుగాని.

కాశీ—ఐతే నీయిష్టం! ఏదోవిధంగా దయ్యాన్ని మట్టుకు వొదిలేస్తేసరి...... అదేనాకు కావలసింది!-

అత్త—ఎక్కడికి పారిపోకుండా దీన్ని జాగ్రత్తగా చూస్తూవుండు—. గంటెకాల్చుకువస్తాను! (నిష్క్రమించును)

కాశీ—(స్వగతం) అయ్యయ్యో! ఆసుకుమారమైన శరీరాన్ని నిజంగా కాలుస్తుందికాబోలు!—నేనేంజేసేది?— (ప్రకాశం) ఇదిగో నాకేసి అట్లా దయ్యపు చూపు చూస్తావెందుకు? శరీరంలో ఎట్లావుంది? నిజంగా దయ్యంబట్టిందా?—మా అమ్మ అబద్ధాలాడుతుందా?

సక్కు——[ఏడ్చుచు] అత్తగారితోబాటుగా, మీరును, నన్ను కాల్చుటకు సమ్మతించుచున్నారా? నాకుదయ్యము పట్టినదనినమాటను మీరునుగూడ నెట్లు నమ్మితిరి? మీరిరువురును గూడ నొకటైయై నన్ను పశువును గాల్చినట్లు కాల్చినచో... నింక నన్ను రక్షించు వారెవ్వరు? నామొరాలకించు వారెవ్వరు? [కాళ్ళపైఁబడి] జీవితేశ్వరా! నన్నీ మహావిపత్తునుండి రక్షింపుఁడు. మీపాదములే నాకుగతి. రక్షింపరా? రక్షింపరా?

కాశీ...(స్వగతము) ఇంతచక్కగా మాట్లాడుతూంటే - ఇంతకడుపు తరుక్కుపొయ్యేటట్టు - ఏడుస్తూ వుంటే - దయ్యం బట్టిందని యెట్లానమ్మేది? చూస్తూ చూస్తూ మొద్దంటిదానికి ఎట్లావాతలు బెట్టించేది? దీని దుఃఖం చూస్తే నాకుగూడా దుఃఖమొస్తోంది?

సక్కు...నాధా! నాధా! మాటాడ రేమి పాపము? నాగతియేమి చెప్పితిరి? ఒకప్పుడు గాకున్న నొకప్పుడైనను, నన్నుఁజూచి రవంత జాలి పడువారు మీరొక్కరే కదా. అట్టి మీరును, నన్ను దిక్కుమాలినదానిఁజేసి వదలివేయుదురా? ఇంక నాకు దిక్కులేదా? నాథుండుగల్గియు నే ననాథను గాఁదలసినదేనా? పాండురంగఁడే నాకు శరణ్యుఁడా? ప్రపంచకమంతయు నన్నొక్కసారిగా శత్రుభావమునఁ జూచునా? అయ్యో! దేవి తేశా! అత్తగారు వచ్చు వేళయైనది నాప్రార్థనముం ద్రోసిపుచ్చితిరా? నన్నవ్యధా చూచెదరా!-నేను మీయర్ధాంగిని గానా! స్వామీ! పలుకరేమి?

కాశీ...ఇదిగో! ఊరుకో ఛీ! ఏడువబోకు కళ్ళు తుడవవా? (తుడుచుచు) నువ్వు నాతో నిజమే చెప్పుతున్నావా? దయ్యం గియ్యం లేదుగదా? నిజమేనా?- ఐతే మరి- మాఅమ్మ అట్లా అంటుందేం?

సక్కు...అత్తగారట్లేల పల్కుచున్నారో నే నెఱుఁగను. నన్ను దయ్యముగాని భూతము గాని యేదియు నావేశింపలేదు.

కాశీ...ఒకటిగాదు - రెండుకాదు - ఇరవైమానికలే! ఏదయ్యమూ ని న్నావేశించకుంటే, ఒక్కరాత్రిలో, ఎట్లావిసిరావా అని మాఅమ్మకు సందేహం పట్టుకుంది! నాకూ అదే అనుమానం - ఏమంటావు? నువ్వే చెప్పు సందేహంగావుండె నిమయమంటావా కాదంటావా మరి.

సక్కు...మీచరణసాక్షిగా ఆపిండంతయు నేను విసరలేదు చేత నైనంత విసరితిని——చేతులు బొబ్బలుపొక్కినవి! శ్రీకృష్ణా! న న్నెట్లు రక్షింతువో నీదేభారమన శ్రీపాండురంగమూర్తి యిచ్చటికి దయచేసినట్లు స్వప్నము వచ్చెను. కనులు తెఱచి చూతునుగదా నా కెవ్వరును గాన్పింపలేదు. పిండివిసరుట పాండురంగని మహిమయో గాని, నే నేమియు నెఱుంగను. మీరు నమ్మినను సరియే! నమ్మకున్నను సరియే! జరిగిన యథార్థమిది.

కాశీ...నీ మొగంలే వూరుకో! దయ్యంలేదఁట దేవుడొచ్చి పిండి విసిరి చక్కాబోయినాడఁట! ఎవళ్ళు నమ్మేకధ లివి.

(కాలుచున్న గరిటతో అత్త ప్రవేశము)

అత్త...ఒరే! కాశీపతీ! త్వరగా రారా చేయి కాలుతుంది! దాని చేతులు గట్టిగా పట్టుకో! వీపుమీద నాలుగువాతలు వేస్తాను!

కాశీ...నిజంగానే కాల్చివేస్తావటే? అమ్మా!...

అత్త...ఇంకా మాట్లాడుతున్నావటరా? త్వరగా దాన్ని పట్టుకోరా మళ్ళీ చల్లారిపోతుంది!

కాశీ...అది పాపం దయ్యమూ భూతమూ ఏమీ లేదని వొక్కమత్తుగా ఏడుస్తుందేమే అమ్మా?

అత్త...దయ్యం పట్టినదాన్ని పట్టుకొని నీకు దయ్యం పట్టిందా అని గడ్డం క్రింద బెల్లంపెట్టి అడిగితే నిజం చెబుతుందటరా! అమ్మయ్యో! ఇంత అమాయకపు ముండావాడివేమిరా? శీఘ్రంగా కాల్చివాతలు పెట్టకపోతే యీపిశాచం కొంప వదలిపోతుందంటరా నాయనా! నిన్నో నన్నో పట్టుకొని పీక్కొనితినడం ఆరంభిస్తే ఆనక ఆపించలేమురా! త్వరగా దాన్ని పట్టుకోరా.

కాశీ...నిజమేనేవ్! నిజమే నిన్నో నన్నో పట్టుకుంటే మనకు వాతలు వేసే దిక్కుగూడా కొంపలో యెవరూ లేరు! ఇదిగో పట్టుకుంటున్నా! నేను మాడలేను—మొగం అవతలికి త్రిప్పుకుంటూవుంటాను, నువ్వు వీపుమీద అంటించు—

(సక్కు చేతులు పట్టుకొని మొగమావలికి త్రిప్పుకొనును.)

అత్త—(వీపుమీద గరిటతో కాల్చును.)

సక్కు—హా! పాండురంగా! రంగా! రంగా! (మూర్ఛిల్లును)

కాశీ—(సక్కును వదలి కేకలు గంతులు వేయుచు) అబ్బా! చంపావుగదే! చంపావుగదే! నీకేం పెద్దరోగంబుట్టిందే! దాన్ని కాల్చబోయి నన్ను కాల్చావేమే నే నేంజేశానే! అమ్మా! నాయనో! మంట! మంట! (క్రిందబడి కొట్టుకొనును)

అత్త—అయ్యో! నాతండ్రీ! నాతండ్రీ! నీకేమిబాధరా నాయనా! నిన్ను కాల్చలేదురా! దాన్నే కాల్చానురా! నా చేతులు పడిపోనూ! ఎంతమర్మాగ్రపుముండైనా నిన్ను కాలుస్తానటరా! ఎక్కడరా నాయనా! నీకు బాధెక్కడరా తండ్రీ!

కాశీ—అబ్బా! అమ్మా! మంట! నఖశిఖపర్యంతం భగ్గున మండుకుపోతుంటే! రాక్షసిముండవు! నన్నే కాల్చావే! వీపుమీదచూడవే! అబ్బా!అయ్యో!అమ్మో!

అత్త—దాన్ని పట్టిన దయ్యం చేసిన మాయరా యిది! నాయనా! నేను నిన్నెందుకు కాలుస్తానురా! అయ్యయ్యో ఇదెక్కడి మాయదయ్యం దాపురించిందమ్మా! మాకొంపలోకి— సక్కుబాయమ్మ తల్లీ! ఓదయ్యాలపోతు పెద్దమ్మతల్లీ! నీమూలాన్ని నాకొడుకేడుస్తున్నాడు! లే అమ్మలే! ఇంకనైనా లే!—ఎక్కడరా నాయనా బాధ! వీపుమీదనా విసరనైనా విసురుతానుండు!— (వీపుమీద విసరును)

సక్కు—(లేచి) అత్తగారూ! అత్తగారూ! ప్రాణేశ్వరునకేమి వచ్చెను! ఎందులకిట్లు బాధపడుచున్నారు! బాధా! బాధా! (సమీపించును.)

అత్త— ఏం ! పెద్ద ముద్దులాగ, అత్తగారూ — అత్తగారూ అని చిలుక పలుకులు పలకొచ్చావు!—పో!పో! దయ్యాలపోతుముండా. దూరంగా పో !

సక్కు—అత్తగారూ! మీపాదములు బట్టి వేడుకొందును. నన్నెన్ని కొట్టినను సహింతును. భర్తగారి బాధను గాంచి సహింపజాలను, వారికేమైనదో కొంచెము చెప్పరా, అత్తగారూ, చెప్పరా, చెప్పరా. —

అత్త—ఊఁ. ఏమొచ్చిందా. నువ్వింకా ఎందుకు వచ్చావు గావని ఏడుస్తున్నాడు.

సక్కు—పోనిండు, వారు క్షేమముగా నుండిన నాకంతే చాలును, నేను చచ్చుటకు సంశయింపను.

అత్త—అబ్బ, అబ్బ, ఎంత నంగనాచివే, నువ్వింతట్లోనే చస్తావా అమ్మమ్మ తల్లివి, మహామారివలె కొంపకు దాపురించావు, మా అందరి ఆయువూ పోసుకొని వెయ్యేళ్లూ బతుకుతున్నావు. నువ్వెందుకు చస్తావు. చస్తే మాకనే విరగడైపోవును.

సక్కు—అమ్మయ్యో, పాపాత్మురాలను నాకు చావురాకున్నదిగదా, రంగా.

అత్త—అబ్బాయీ, అబ్బాయీ, ఎట్లావుందిరా నాయనా

కాశీ—అబ్బబ్బా, మంట మండుతూంది.

కాశీ—ఎవరు ఎవరిదీ అయ్యో, రాక్షసీ, నువ్వేనా, పో, పో, దూరంగాపో. దాన్ని రమ్మను—సక్కును విసరమను— చల్లగా వుంటుంది—

సక్కు—నాథా, నాథా, నేను వచ్చితిని. [విసరుచున్నది.]

అత్త—నీతలపండు పగల, నీకేం మాయ తెగులు ముంచుకొచ్చిందిరా, దాన్ని పట్టిన దయ్యమే నిన్నూ పట్టిందంటరా, నీకుగూడా నాపాడు గిట్టకుండా పోయిందిరాఁ ఇద్దరూ కలిసి, కట్టగట్టుకుని గంగలో దిగండి. చావండి నాకెందుకు.

[దుమ దుమలాడుచు నిష్క్రమించును]

సక్కు—నాథా నాథా కొంచెము మంటతగ్గినదా, చల్లని గాలి వచ్చుచున్నదా.

కాశీ—ఆఁ చల్లగావుంది. బాధంతా మాయమైపోయింది. ఎవరు విసిరేది నువ్వేనా సక్కూ.

సక్కు—నాథా నేనే—శరీరమున మీకెట్లున్నది. ఈమంటలేల గల్గెను, ఈ బాధ యెట్లు వచ్చెను.

కాశీ—నీకింకా తెలియనేలేదూ—సక్కూ ఎవరిపాపం వారినే కొడుతుంది సుమా. నీకు దయ్యంబట్టిందని, మాఅమ్మముండ నీకు వాతలు బెట్టబోయి నాకు బెట్టింది. గుడ్డిముండ—

సక్కు—నాథా, అత్తగారు పాపమేపాపము నెరుంగరు. అకారణముగ వారి నేల దూషించెదరు. వారు నాకే వాతలు బెట్టిరి. నన్నే కాల్చి. ఆవాతలవలన నాశరీరమునకు వేడి యెంతమాత్రమును తగులలేదు. చందనలేపమువలె చల్లగా నుండెను. ఆబాధ మీకుగల్గుటయు పాండురంగని మహిమవలననే సుడీ. ఇంక మీకెట్టి బాధయు గల్గకుండ రంగడు మిమ్ము రక్షించుఁగాక.

కాశీ - ఆహాహా! నిజమేసుమా సక్కూ. నీమాట సత్యవాక్కు సుమా. ఆమాట నీనోటివెంట రాగానే, అంతబాధా - అంతమంటా - ఏమైపోయిందో, తుడిచివేసి నట్లు మాయమైపోయిందిసుమా. ఆహా రంగనిమహిమ.

సక్కు—స్వామీ రంగని మనసార నమ్మినవారి కేనష్టములును గల్గవు సుమండీ. మన కందరకును రంగఁడే దిక్కు.

సీ. కాలకింకరులైన గడగడ వణకరే
పాండురంగని భక్తవరుల డాయ
దావాగ్నియైన చందన శీతలముగాదె
పాండురంగని భక్తవరుల యెడల
భూతపిశాచ సంఘాతంబు వెఱవదే
పాండురంగని భక్తవరులఁ గాంచి
మారీభయంక రామయములు తొలగవే
పాండురంగని భక్తవరులనుండి
దారుణవిషంబయిన నమృతంబుగాదె
పాండురంగని నిజభక్తవరులయందు
రంగనామము మీఱు మంత్రంబు గలదె ?
జగతి రంగనామాధికౌషధము కలదె ! 93

కాశీ - ఇన్నాళ్లనుంచీ, రంగడి మహిమ - మహిమ - తెలిసికోన లేకపోయి నాను. నీవు నా భాగ్యలక్ష్మివే సక్కూ. (కౌగలించుకొనును)

(తెర వ్రాలును)

ద్వి తీ యాం క ము

పతి-పక్ష్యా బాణం

తృతీయాంకము

—[♦]—

రంగము 1 – కాశీపతి యింటిముందు వీధి.

(ప్రవేశము – శంభుశాస్త్రి (ప్రయాణ వేషముతో)

శంభు—వీడిమీద బండబడ! వీడితో ప్రయాణమంటే ఎప్పుడూ యింతే. గంపెడుచీకటి నెత్తినివేసుకొని ఊరుదాటి కదిలి అవతలపడితే భోజనంవేళకు పది క్రోసుల ప్రయాణమైనా సాగునా? అప్పుడే తెల్లవాటి సూర్యోదయంగూడా అయింది ఇప్పటికింకా జాడా జవాబుకూడా లేదు. సూర్యభగవానుడికన్నా తీరుబాటుయిందిగాని మా సూరిశాస్త్రిగారికి తీరుబాటేలేదు. ఈ పండరీ పురానికి మార్గం తెలియక, వీడితోడుకోసం ఆశపడ్డాను గాని – దారే తెలిసివుంటే యీపాటికి రెండు మూడు క్రోసులు తగ్గిపోతుండునా? ఏమిటో — నాచాదస్తంగాని, యీ మహాయాత్రరోజుల్లో వేనవేలు యాత్రికులు వెళుతూంటే — ఎవరితో వెళ్ళితే కాకపోయింది! సూరిశాస్త్రి సూరిశాస్త్రి అని చూరుపట్టుకొని ప్రాకులాడడం కన్నా వెఱ్ఱితనముందా? ఇంక ఆలస్యంచేసేవాణ్ణిగాను! మెల్లగా నడుస్తూవుంటూ – తోడు – దాసి నిగదరగా – అదే దొరుకుతుంది !......... – అమగో ! ఎవరో వస్తున్నారే సూరిశాస్త్రి కాదుగదా!—

[పెద్దిశెట్టి ప్రయాణవేషమున ప్రవేశము]

పెద్ది—అదిగో! అదిగో నాయిల్లు బంగారమైతే శంబుశాస్త్రుల్లుగారు గామాల్సు లాబాలే ! లాబాలు! చాత్తుర్లుగారూ! దండాలండి !

శంభు—ఓహో! పెద్దిశెట్టిలా గున్నాడే!

పెద్ది—పెద్దిసెట్టిలాగుండటమేంటి? శాత్తుర్లుగారూ! పెద్దిసెట్టినే -

శంభు—ఎందాకా ప్రయాణం పెద్ది సెట్టీ?

పెద్ది—తమ రెందకా బాబూ ?

శంభు – ఎంతచెడ్డాపావుకారు బిడ్డననిపించావు. ఎదటిమనిషిగుట్టు తెలుసుకోకుండా చస్తే – నీ గుట్టివ్వవుగా? పోనీలె ఇందులో రహస్యం మాత్రమేముంది ? నేనే చెప్తాలే. పండరీపురంలో జరిగే పాండురంగడి వుత్సవాలకు యాత్రవెళుతున్నాను. మరి నీ ప్రయాణ మెక్కడిదాకా ?

పెద్ది—పండరిపురమే ఐతే పదండి బాబూ! నాయిలు బంగారమైతే నేనూ పండరీపురానికే !

శంభు - ఓ! ఐతే యికనేమి! నేను సక్కని దొక్కాన్నమాటే! కోమటిని వెంటనుంచుకొంటే కోటిరూపాయలు వెంటవున్నంత ధైర్యం! యాత్రలో ఐదూ పదీ తక్కువబడ్డా నీయంతవాఁడి సాయముండఁగా నాకేం భయం !

పెద్ది—సరి సరి లెండి! నాయిల్లు బంగారమైతే నన్నే నమ్ముతున్నారటయ్యా ! ఎర్రిచాత్తుర్లుగారూ ! నాకాడ - నాకాడేముందిబాబూ ! శంబుచాత్తుర్లుగారు కనబడ్డారంటే - సగం బల మొచ్చినట్లయింది. ఎనక తమరింటో - బారచాలనాడు బట్టలు వాడుకున్న తాలూకు సిల్లరో కొంతైనా యీ ప్రయాణములో సర్దకపోతారా అనుకుంటున్నా - చానాళ్ళయింది. ఆసిల్లరెనకపడిపోయింది. సదువుకున్నోర్ని సీటికి మాటికి అడగటం బాగుండదని అడగలేదు "ఇప్పుడుమాత్రము ఏం తొందరొచ్చిందని అడిగావు సెట్టీ" అని చెలవిత్తారేమో ! ఓయ్ - ఏదో యాత్రప్రయాణంగదా అండి! డబ్బు నిక్కచ్చిరోజులుగదాండి! తమ రెఱగని దేముంది శాత్తుర్లుగారూ ! కాస్త యీ తర్లోమాత్రం ఎనకటి సిల్లరబాకీ మాట కూంత గ్యాపకముంచుకొని, సెట్టినోక కంట గనిపెట్టాలి మతి !

శంభు—ఉహూఁ - అప్పుడే ముందరికాళ్ళకు బందం తగిలించావూ! ఎంతవాఁడవోయ్ సెట్టి! పోనీ! నువ్వునాకేమీ సర్దనక్కరలేదుగాని, ఆ పాతబాకీ మాత్రం యాత్రలో వసూలుచేయబోకు! నేను ప్రయాణపుఖర్చులుదప్ప అధికంగా యేమీ తేవటంలేదు.

పెద్ది—తమసిత్తం - నాబాగ్గెం - పోనీయండిగాని, శానాళ్ళయింది! అట్టే యెనక బడనియ్యబోకఁడి! యాత్తరనుంచిరాంగానేమాత్రం చుక్తాచేయించండి.

శంభు - పెద్దిసెట్టి! పాండురంగా పాండురంగాఅని స్మరణజేస్తు యాత్రకు పోవలసిన సమయంలో పాతబాకీ పాతబాకిఅని పాకులాడతావెందుకూ? మనస్సంతా డబ్బుమీదే వుంచుకుని యాత్రకు వచ్చిన ఫల మేముంటుంది ?-

పెద్ది—వెలాల కెక్కడికి లెండి? ఇదుగో! శాత్తుర్లగారు! నాయిల్లు బంగారమైతే యవ్వారపు రహస్యమొక్కటి సత్తెమైనమాట చెపుతా వినండి. కోమటోఁడు తీర్తమెల్లాఁడంటే, భక్తికోసం, దేవుడుకోసం యెల్తాడంటయ్యా ! పదిదేశాలనుంచి పదిసరుకు లమ్మకానికొత్తే... కొకబేరాన్ని సరుకు దొరికితే అదే పదివేలని ఆ పేద్ద పడతాఁడు అంతేకాని, ఆయువుమూడేటంత నిక్కచ్చికొస్తేనే తప్ప, దేవుఁడిగోలా దెయ్యంగోలా మాకెందుకు బాబూ ! సచ్చులిపాయలమ్ముకొనేవోళ్లం......

శంభు—భేష్! నిజమైనమాట జెప్పేవోయ్! సెట్టి! ఏట బడ్డకోమటి నష్టానపోతాఁడా అంటా రిదేకాబోలు !

పెద్ది— కబుర్లతోటే, తెల్లారింది ! కాలుసాగనియ్యండి

శంభు— మా నూరిశాస్త్రుర్లొస్తున్నానన్నాడోయ్! ఇంకారాకుండా వున్నాడని చూస్తున్నాను.

పెద్ది—చూరిశాస్తుర్లా! ఆయ నెక్కడో స్తాడు! ఎయ్యాళ్ళీపూజారి! వొత్తే యెనకొడ్తాడు లెండి. పదండి.

శంభు—ఉండుడు, ఎక్కడో - తాళాలు| మద్దెళ్ళ చప్పుడు వినపడుతూంది!

పెద్ది—మనూరి భజనమేళంగా దంటయ్యా, ఆళ్ళుగూడా పండాప్రిపుర మే ఎల్తున్నట్లుంది !

(కొందఱుభక్తులు భజనసేయుచు ప్రవేశింతురు)

శంభు...ఐతే ! ఆ సమూహంతో కలిసిపోదాం ! ఉండు...

(అ ను బ ం ధ ము 4)

(సక్కుబాయి ప్రవేశము.)

సక్కు...(స్వగతము) ఓహో!...పాండురంగ నామసంకీర్తనము శ్రవణపర్వ ముగా వినబడుచున్నది.

ఆ. పాండురంగ భ క్తి పారవశ్యమున "శ్రీ
రంగ! పాండురంగ! రంగ!" యనుచు,
భజనలందు మున్గి పండరీపురి కేగు,
జనము లెట్టిపూజ సలిపినారొ!...

ప్రకాశముగ పుణ్యాత్ములారా! మీ ప్రయాణమెక్కడికి ?

1 భక్త...అమ్మా ! పండరిపురమున శ్రీ పాండురంగని దివ్యోత్సవములు జరుగుచున్నవి. మే మా యుత్సవములను సందర్శింప నరుగుచున్నాము.

సక్కు...అయ్యా, నేనును మీతో పండరీపురికి రావచ్చునా ?

1 భక్త—అమ్మ ! అందులకు మాయాజ్ఞ యెందులకు ? భగవంతుని దర్శించుట కొకరి యానతి కావలయునా ? అవశ్యముగా రమ్మ.

పెద్ది—చెంబుశాత్తుర్లుం గారూ! ఈయమ్మ కాశీపతిగారి భార్య గాదంటయ్యా!

శంభు—ఔను! కాశీపతిభార్యే ! సతీ సక్కుబాయి ! మహాభక్తురాలు!

పెద్ది— బక్తురాలోపాడో— అదెంతా కట్టిపెట్టవయ్యా ! ఆమె అత్తగారు మా పెద్దది. ఈ చక్కుబాయిని మనం తీసి కెళ్లామని తెలిత్తే జెమ్మరాకాసిలాగ మనలనందర్ని గొంతుకలు కటుక్కున కొరుకుతుంది. మన కెందుకీ గోల ! పదండి... పదండి....గాలికిబోయ్యేకంప కాలికిదగిలించుకుంటా రెందుకు ?

1 భక్త—అమ్మా ! నీచరిత్ర మేమెరు, ఆశ్చర్యకరముగా నున్నది, మీయత్తగా రసాధ్యురాలఁట! ఆ కారణముగ నీకై యామెతో మాకు విరోధ మెందులకు? మీయత్త గారి యాజ్ఞగైకొని నీవు రావచ్చును. మేము, మెల్లగా సాగిపోవుచుందుము.

[అ ను బ ం ధ ము 4]

(సక్కుబాయితప్ప అందరును నిష్క్రమింతురు.]

సక్కు— (వైరాగ్యముతో, స్వగతము) హా!పాండురంగా! ఈనిర్భాగ్యురాలికీ నీ సందర్శనభాగ్య మీజన్మమున ననుగ్రహింపవా ?

సీ. గరుడధ్వజంబుతో గగన మంటెడు నాల
యపుగోపురము దూరమందె కాంచి.
"పాండురంగా" యని ప్రణమిల్లి చంద్ర భా
గాతీర్థముల నవగాహమంది,
అడుగడుగునకు "రంగా రంగ రంగా" యు
టంచు సోపానము లన్ని గడచి,
పటు కోటి సూర్యప్రభా మోహనంబగు
త్వన్మూర్తి దివ్యపాదముల కెరగి,
భక్తి మేర మీార పారవశ్యము నంది,
తావకీన సన్నిధానమందె,
ప్రాణపంచకంబు వదలి దేహవిముక్తి
గాంచుదివ్యపదవి గల్గు టెపుడో?

(జ్ఞానయోగి శిష్యులతో ప్రవేశము)

[అనుబంధము]

సక్కు—(స్వగతము) ఏమి నాభాగ్యము ! మహాత్ముడగు జ్ఞానయోగీంద్రుని దర్శనంబబ్బెను!—(ప్రకాశముగ) మహాత్మా !తమరును పండరీపురయాత్రకే చను చుంటిరా ?

జ్ఞాన—అమ్మా! నిక్కముగా గ్రహించితివి! నేనును, పండరీపురమునకే చను చున్నాను.

సక్కు—స్వామీ! యీ పాపాత్మురాలిని మీావెంటఁ గొనిపోవరా? శ్రీపాండు రంగవిఠలుని దివ్యసందర్శనము చేయింపరా ?

జ్ఞాన—అమ్మ—సర్వమును భగవదిచ్ఛానుసారము ! దయచేయుము. దేవదేవుని దర్శింప సర్వజనులకును సమమైన యధికారము గలదు గదా—

సీ. ఇలలోన జీవుల కెల్లవారికి వాయు
సేవనంబున కెట్లు స్వేచ్ఛ గలదో!
పానీయములు సర్వమానవకోటికి
త్రావ నెట్టుల స్వతంత్రంబు గలదో!
సకలమానవులకు జ్ఞానామృతము గ్రోలు
నదనున నేరీతి హక్కుగలదో!

ప్రిజల కందఱకు, స్వరాజ్య సౌఖ్యంబుల
కిమ్మహీ నెట్టి స్వామ్యమ్ము గలదో -
యట్టులే, లోకనాధుఁడౌ నాదిదేవు
భవ్యసందర్శన ధ్యాన భజనములకుఁ,
గలుగఁగల దట్టిదే యధికారబలము,
పెద్దలెల్లరు పెరుమాళ్ళ పెండ్లి కనరు!— ౨౬

(అత్త ప్రవేశము)

అత్త—ఓసి నీశాస్త్రం చెట్టుక్రింద శెట్ట, ఓసి నీపిండాకూడు పిల్లులకు శెట్ట! మళ్లీ మాకొంపకు దాపురించావురా,— ఓసి దిక్కుమాలినదానా ! ఓసి దరిద్రగొట్టుపెద్దమ్మా నువ్వు సంసారివా? సానివే!— ఆ బికారివెదవతో వద్దన్నకొద్దీ గుసగుసలేమిటే నీకు? ఒరే! నాయనా! కాశీపతీ, మళ్ళీ కొంపకు చేటుకాలంమూడిందిరోయ్!—నీభార్య వీడితో లేచిపోతుందిరోయ్! ఇంకేముందిరో బాబూ...

(కాశీపతి ప్రవేశము)

కాశీ—ఏమిటమ్మా, - ఎవఁడు? ఎవఁడొచ్చాడుమళ్లీ, [జ్ఞానయోగినిఁజూచి] నువ్వేనటరా! నువ్వే ? నువొచ్చావా? ఆరి దొంగముండాకొడకా!—ఏదైనా చేతి కందితే ఎత్తుకుపోవడానికి వచ్చావా? క్రిందటిసారి మొహాన పేడనీళ్లు గొట్టించుకున్నది చాలలేదటురా ? ఈసారి చెప్పుదెబ్బలు తగిలితేనే కాని నీకు బాగా బుద్ధిరాదు. గాడిదె కొడుకా. ఏదే అమ్మా! నా చెప్పెక్కడుందోచూడు! వీణ్ని దేవాదేవేషు చేస్తాను !

జ్ఞాన - ఆహా ఆభాగ్యమే నాకుఁగల్గినయెడల నెంత యదృష్టవంతుఁడనై యుండునోకదా!

గీ, తామర సగర్భముఖ నిర్గతంబయిన, ప
విత్ర విప్రవంశమున నావిర్భవించి,
నట్టిత్వత్పదాంకితమయినట్టి పాద
రక్ష నాదేహమును పవిత్రంబు సేయు. ౨౭

కాశీ - ఓరి మొండిముండాకొడక ! నువ్వెంతకైనా తగినవాఁడవేరా! ఒక్క సారి నిజంగా నాపాదరక్ష నిన్ను పవిత్రంజేస్తేనేకాని, నీకీ వెఱ్ఱి వేదాంత మణఁగదు. చీటికి మాటికి మాకొంపకు దాపరించి నాభార్యతో గుసగుసలాడటం మానవు—

అత్త—ముందుదాని పళ్లురాలగొట్టి కొంపలోనికీడ్చుకొవిరాక, వాడ్ని కొడతా నంటావేమిరా ! వాఁడిమాట తరువాత చూడొచ్చునురా, మనబంగారము మంచిదైతే కంసాలివాడేం జెయ్యలేఁడురా? దాన్ని నెత్తెక్కించుకొని యింత అలుసిచ్చినవాఁడవు నువ్వేరా! దానియొదుట నన్ను తిడితేనే కాదటురా దానికలుపెక్కువైంది. అది నీ కేదో మందుబెట్టింది. దానివలలో పడ్డావు? అందుచేతనే దాన్ని గవ్వెత్తుమాటైనా అన

లేకుండావున్నావు! పెళ్లాం బెల్లం. తల్లి దయ్యం అన్నవాఁడు వెర్రివాడా! దాన్ని నెత్తినెక్కించుకో! అమ్మవారిఘాటాన్ని వూరేగించినట్టూరేగిందు! ఈవల్లకాట్లోకొంపా యీ దిక్కుమాలిన సంసారం వదలిపెట్టి నేను ఏకాశీకో లేచిపోతాలే! అప్పుడు పెళ్లాం మొగుడూ సుఖంగా వుందురుగాని—

కాశీ - ఎందుకమ్మా! అంతటిమాటలనుకుంటావు! నీకంటెఅదినాకెక్కువటమ్మా!

సక్కు—అత్తగారూ! పండరి పురమున పాండురంగనాధునకు బ్రహ్మోత్సవములు జరుగుతున్నవని పౌరులందరును గుంపులుగూడి దర్శింప నరుగు చున్నారు! రంగ సందర్శనమునకై నాయంతరంగ ముర్విళ్ళూరుచున్నది. అనుజ్ఞ యిత్తురా దర్శించి యతి శీఘ్రముగ మరలి వత్తును ?

అత్త—ఓసి నీయమ్మ కాటికిపోను ఎంత తెగబడ్డావే! ఎంతధైర్యంగా అడుగుతున్నావే! పండువంటి సంసారములో పుట్టిగొట్టుకొని, యీబికారి ముండకొడుకులతో గలసి, యాత్రికుపోయి మొగుడులాడక పోతినని యేడుస్తున్నావా? నీయేడుపు ఎట్లో గలవ! నీయాత్ర క్షేత్రనిగాను!—ఇంకా చూస్తావేమిరా! ఇది యేరాత్రో పగలో కొంపలొంచి లేచి చక్కా పోఘంనిరా! స్తంభానికి కట్టిపడెయ్యండి! దీనిరోగం కటుక్కున కుదురుతుంది!......

1 శిష్యు—గురునాధా? పాప మీమెకు అభిలాష కు దగినంత యధికారములేదు. ఇట్టి యీసతి యాత్రకువచ్చుట గగనకుసుమము. ఆవల మనకు, కాలాతీతమగుచున్నది. పోవుదము రండు.

జ్ఞాని—రంగనికరుణ—అట్లే పోవుదము పద!.

(అనుబంధము 6 శిష్యులతో, జ్ఞానినిష్క్రమణ)

సక్కు—హా! గురునాధా! పోవుచుంటిరా- పోవుచుంటిరా? నాపాండురంగనితో పాటు, నీకును నాపైఁ గృప దప్పెనా? ఇంక నాకీ జన్మమునరంగసందర్శనభాగ్యము గలుగదా? కలుగదా!

కాశీ - శీఘ్రంగా దాటిపోయినాఁడో చెప్పుదెబ్బలు తప్పించుకొన్నాడనుకో. గడుసుముండకొడుకే!-

అత్త- నీకు వాడు గురువటే! బికారిముండకొడుకు నీకు గురువటే! వాఁడు నిన్ను వదలిపెట్టి వెళ్లిపోయినాడని వలవల యేడుస్తున్నావా? దారివెంట పొయ్యే దౌర్భాగ్యపు వెధవలకోసం తల్లడిల్లడం మానతావా మానవా! రంగడురంగఁడని గంగిర్లెత్తడం చాలిస్తావా!- చాలించవా! బుద్ధొస్తుందా! వస్తుందా! (కొట్టును)

సక్కు - రంగా! శ్రీరంగ పాండురంగా!

అత్త:—అబ్బాయీ! తాడుతీసుకురారా దీన్ని స్తంభానికి బిగిచికడదాము!

కాశీ - ఇక్కడేగాదు! సాల్లో బిగిచికడదాము! లోపలికి పద-

అత్త - ఏమే! పద! లోపలికిపద కట్టిపడేస్తేగాని, నీ తెగులణగదు,

(అందరు నిష్క్రమింతురు) [తెర]

తృతీయాంకము

సతీ-సక్కుబాయి

చతుర్థాంకము

—[ ]—

1 వ రంగము - పండరీపురము.

ప్రవేశము—శ్రీకృష్ణుడు - రాధాదేవి.

రాధా - నాథా! లోకైకనాథా !

గీ. భక్తజనుల బ్రహ్మోత్సవము లేమి,
తమ శరీరమందు, దాసతతికిఁ
గలుగు దద్దు లేమి లలితాంగ! నీదు మ
హత్త్వ మజభవాదు లరయఁగలరె?

శ్రీకృ—భక్తుల కష్టములను నావిగా ననుభవించుటయే, నాకు బ్రహ్మానంద దాయకమగు విషయముగా నెరుఁగుము.

గీ. భక్తమణియగు నాసక్కుబాయిపైన,
నాయమె సద్భక్తిఁగని యత్త యాగ్రహించి,
నేడు దయచేసినట్టి యాతాడనములె,
దద్దులై, నా శరీరమంతటనుఁ దోఁచె.

రాధా - ఆఁ ఆఁ ! ఏమంటిరి? ఇవి సక్కుబాయి నామె యత్తగారు ప్రహరించిన దెబ్బలకు ప్రతిఫలములా ? ఔరా ! ఎంతగర్వ మా యత్తకు? మీభక్తులపై నెంత శాత్రవ మాపాపాత్మురాలికి! నాథా! ఆదుర్జాతిగృద్ధురాలి కెద్దియేని ప్రాయశ్చిత్తముఁ గావించు దనుక నా కాగ్రహ మణంగకున్నది. శీఘ్రముగ మనమా యింటికిఁ బోవుదము రండు-

శ్రీకృ - దేవీ! నిక్కముగను వచ్చితివి, పాపము సక్కుబాయి, యిప్పుడు తీరని సంకటమునఁ జిక్కియున్నది. ఆకష్టమును నివారింప నేనటుకరుగక తప్పదు.

రాధా - నాథా! ఇప్పుడా భక్తురాలికి క్రొత్తగాఁ గల్గిన కష్టమెట్టిది.?

శ్రీకృ - ఎట్టిదో యాలకింపుము.

ఆ పండరీపురమున బ్రహ్మోత్సవంబు ల
టంచు, నిటకు రాఁదలచినట్టి
భక్తమణిని సక్కుబాయి నాసతి యత్త
త్రాఁట గట్టిపెట్టె స్తంభమునకు 30

నీదేని, యుపాయాంతమున, నామెను వదలింపవలయును, అభిమతంబు గలదేని నీవును నావెంటరమ్ము.

రాధా – అత్తకు ప్రాయశ్చిత్తము సేయుటకు నేనును, ఆభక్తురాలికిబంధవిమోచనము సేయుటకు మీరును – అవశ్యముగా నటకరుగుదుము. రండు.

(ఇరువురును—నిష్క్రమింతురు)

(తెర)

---

2 వ రంగము—సక్కుబాయి యిల్లు.

(ప్రవేశము – స్తంభమునఁ గట్టబడిన సక్కుబాయి.)

సక్కు – (అనుబంధము 8) శ్రీకృష్ణా! భక్తప్రియా! తుట్టతుదకు నాకీస్థితి గల్పించి యేమియు నెరుంగని చందమున, నుపేక్షించితివా? స్వామీ!

సీ. శ్రీయుతంబైన త్వదీయాకృతినిఁ గాంచి,
కుతిదీరఁ బ్రణమిల్లఁ గుఁగోరి కోరి
చంద్రభాగానదీసాంద్రతరంగంబు
లందు గ్రుంకఁగ వాంఛ నంది యంది
తనివార నీదు తీర్థప్రసాదంబుల
నారగించెదుగాంక్ష నరసి యరసి
నీమ మొప్ప సహస్రనామార్చనము స్వహ
స్తంబులఁ గావింపఁ దలఁచి తలఁచి.
బెంగగొట్టి పాండురంగా! జగన్నాథ
శ్రీరమేశ! కృష్ణ! శ్రీనివాస!
రమ్యమహా, త్వదీయ బ్రహ్మోత్సవముఁ గాంచు
భాగ్యమింకఁ గొనఁగవా? మహాత్మ! 31

స్వామీ! ఎంత ప్రార్థించినను, ఎంత మొరపెట్టినను ఎంతప్రలాపించినను, ఎంతబతిమాలుకొనినను, నాయాలాపనములు పవిత్రములగు నీ శ్రవణంబులం జొర

కున్నావా? తండ్రి—కాకున్న నన్ను రక్షింపవచ్చుటకు పండరీపురము మా యగ్రహార
మునకు దూరమాయెనా? గరుడగమనా! నాడు సభలో నార్తయై వేడుకొనిన పాంచా
లిని గాచినకథ నీకు స్మృతికిరాదా? మకరిచేబాధింపబడి యాక్రందించిన గజేంద్రుని
బ్రోచిన చరిత్రము నీ కింతలో మఱపునకు వచ్చెనా?— ప్రహ్లాదునిఁ బాలింపనరహరివై
సభాస్తంభం బున నావిర్భవించినమాటను నేనెఱుంగ ననుకొంటివా? వారందరు నీకు
దగ్గరచుట్టములైరా? నేను కాకపోతినా? నాపైనీకింత నిర్దాక్షిణ్యమేల? ఇంత పరాకేల?
స్వామీ!—రాధాదేవిగాని, రుకుమాబాయిగాని నిన్ను తమ భుజలతలం గట్టి పండరీ
పురముననే బంధించిరా!

సీ. సోదరి యని ద్రౌపదీ దేవిఁ బ్రోచితి
వేమొ! నే నీబిడ్డనే మహాత్మ!
ఆర్తుఁ డంచు గజేంద్రు నప్పు డేలితి వేమొ—
యిపు డార్తి నే నందనే? దయాళు!
అల కుచేలునుమైత్రి నరసి భాగ్యము లిచ్చి
తేమొ! నాయెడ వైరమేమి? స్వామి!—
దాసుఁ డనుచు రామదాసుఁ గాచితి వేమొ—
నేను, నీపదదాసినే! కృపాబ్ధి—
ఎంతకాలము నినుఁ బ్రతీక్షింతునయ్య!
ఎంతగా నీకొఱకు విలపింతు నయ్య!
తాలిమి వహింపజాల—నాతండ్రివైన
దైవ మైన నిన్నిక వేడుదానఁగాను— 3౨

అహోరాత్రములు నీకొఱకెంత యాతుర పడుచుంటినో నీయంతరాత్మ యెఱుంగుం
గదా! లోకచక్షూ, అత్తగారిచే స్తంబమునకుఁ-గట్టుపడి యెంతయలమటించుచుంటినో
—కనంబడదా! దయాభరణా! భౌతికంబగు నీ మొండిశరీర మిచ్చట ప్రాకులాడు
చుండినను నాయాత్మ పండరిపురమున నిటుకరాలపై నిలచియున్న నీపద పద్మముల
సన్నిధిని నిలచి నీకృపారసమునకై యెంతగా విలవిలకొట్టుకొనుచున్నదో గ్రహింపవా!
విశ్వంభరా, ఇట్టినాయందా నీకింత నిరాదరణము, నాపైనా యింతనిర్దాక్షిణ్యము,
నాయెడనా నీకింత విముఖత్వము, - నాకు నీ యాలయంబున, యమృతపవిత్రో
చ్ఛిష్ట ప్రసాదంబు నేరుకొని తిను వాయసంబునకుఁ గల యదృష్టమైన లేదా. నేను
నీకింత వగదాయనై పోతినా. నాప్రాణములు నీకర్పించితిని. తుచ్ఛమైన యీ
శరీరమును నీ కర్పించితిని, నాసర్వావయవంబులను నీసేవా కైంకర్యమునందే, విని

రొూగించితిని! గోపీలోలా, గోపాలబాల, కాంచనచేలా, నాయందింకను నీయుపేక్షా పరత్వము నుపేక్షింపనేల.... పండరిపురినుండి యింకనైన గదలిరావేల! నీకు భారమా, యిది దూనమా. రమా రమణా....

సీ. నోరు నొవ్వఁగ నిను నుతియించి నాలుక
ధన్యమయ్యెనటంచుఁ దలఁచినాను,
చేతులారగ నమస్కృతు లాచరించి హ
స్తములు ధన్యము లంచు దలఁచినాను,
చరణద్వయము నలసట నంద నృత్యము
సలిపి ధన్యములంచు తలచినాను,
కంఠము తడియూర గానంబుఁ జేసి య
ద్దాని ధన్యంబుగాఁ దలఁచినాను,
దేహ మన్యకార్యంబులఁ దిరుగుచున్న
మానసము నీభజనమందె లీన మగుట
పుట్టుకకు సార్థకంబని పొంగినాను
గాని, ప్రారబ్ధహేతువుఁ గాంచనైతి.

ఆ. అహరహంబు నిట్లు లాహిర పాన ని
ద్రావిహీనతలకు దలకఁగాని
పరమపురుష! నీదు బ్రహ్మోత్సవంబు ద
ర్శించు ప్రాప్తి లేదటంచు వగతు. 38

సంతతము, మానవులు స్మరించు విషయములే స్వప్నముగాఁ బరిణమించునని తత్వజ్ఞులు వాకొందురు. కావున, నోదేవా, కొంతకాలము కన్నులు మూతును. స్వప్నమునందైన సాక్షాత్కరింతువేమో.

(కన్నులు మూయును.)

(రాధా కృష్ణులు ప్రవేశము)

కృష్ణు...రాధా, భక్తురాలగు సక్కుబాయి, పాపమెట్టిస్థితియందున్నదియో చూచితివిగదా.

సీ. వెనుకకు స్తంభాన విరిచికట్టగబడి
లయతోఁ గరములు తాళంబువేయ
గదలమెదల లేని కాయంబుతో నోట
రంగా యనుచు సంస్మరణము సేయ

అరమోడ్చి భావనయందు లీనములైన
కనులు నారూపునె కాంచుచుండ
తాఁకుట జొట్టఁగఁబడ్డ తనువెల్ల, నాణిము
త్యములను బోలు స్వేదమును విడువ,
గీ. భక్తిచేతనో—తనయత్తవలన భయము
చేతనో గుండె లదటునఁ జిందులాడ
తరుణి మూర్తిఁ దాల్చిన భక్తితత్వమట్లు
చలనమును మానియున్నది సక్కుబాయి. 37

ఈమె నీతిఁయందు పరీక్షించి, పండరీపురమునకుఁ బంపి — నా బ్రహ్మోత్సవ దర్శనమువలనఁ గలుగు నానందము గల్గింపదున్న నింక నాభక్తసంరక్షణ బిరుద మేల? కాల్పనా!

రాధా—నాథా! ఈమె నిప్పుడు మీరేయుపాయమున రక్షింపఁ దలచి యున్నారు?—

కృష్ణ—దేవీ! ఉద్దేశ్యము గలుగవలయునేగాని, యుపాయములకేమి కొఱంత?

ఆ. మాయచేత సక్కుబాయి రూపముతాల్చి
కట్టువడెద నామె యట్టులిచట
సక్కుబాయి మరలి చనుడెంచుదనుక నే
నిందు సక్కువోలె నుందు, రాధ! 38

రాధ—ఓహో, ఇదియేమి నాథా! తమ లీలానటనము పరిమాద్భుతముగ నున్నదే! తమరింపు దాస్యమునఁ జిక్కియుండఁగనే! భక్తులందరును బ్రహ్మోత్సవ మిషంబునఁ దమకు దాస్యము చేయుచుందురా?

కృష్ణ—దేవీ! భావనను మించిన పరమార్థములేదు. అచట నే నుండుట యొక టియు... లేకుండుట యొకటియునా! నేఁ సర్వాంతర్యామినగుట నీ వెఱుంగవా?

ఆ. ఇచట నచట ననఁగ నేల? మేరునగంబు
నందు నణువునందు నుందు సమత
ఇందునందు ననఁగ నేల? సర్వచరాచ
రముల రూపకోటి నమరదాల్తు. 39

రాధ—సర్వచరాచర రూపసంస్థితులును, సర్వాంతర్యాములును, సాకారనిరాకార సమపరబ్రహ్మలును, జగన్నాటక సూత్రధారులును నగు తమ కిటలీలావటపవేష

యానందాయక మగునుగాని, మముఁబోటి యవరోధజనంబులకు దేవరవారి యతికాల విశ్లేషములకు దుస్సహదుఃఖదాయకము గదా !

కృష్ణు—రాధా! భక్తరక్షణము నాకెట్లో-మీ యందరకు నట్లే పరమకర్తవ్యము గదా!—కావున, సక్కుబాయికొరకును, నాభక్తావన ప్రతిజ్ఞానిర్వహణము కొరకును, మద్విశ్లేషదుఃఖమును, కొన్నినాళ్ళు మీరు భరింపకతప్పదు—

గీ. భక్తురాలికి బ్రహ్మోత్సవంబు గాంచు
మోదమును, గల్గఁజేసి మూర్ఖులైన
సక్కునత్తకు భర్తకు, నిక్కమైన
భక్తిఁ గల్గించివత్తు సత్వరము మరలి. 3౮

రాధ—జగన్నాయకా ! సమస్తసురాధీశ్వర శిరఃకిరీటస్థగిత మణిఘృణీ నీరాజితపాదపీఠులై—సకల బ్రహ్మాండమండితోదరులై-మూర్తిత్రయాతీతులై - బ్రహ్మాండనాయకులైన తమకు నేటి కొక నిరుపేదబ్రాహ్మణి కారణంబున, నిష్కారుణులగు దూర్తవిప్రులవూరింట దాస్యమా? ఆహాహా! తమవంటివారికిని విధివ్రాత నతిక్రమించుట దుస్సాధ్యమయ్యెనుగదా! నాథా !...

సీ. ఇంటిచాకిరి నిర్వహింపఁదప్పుల నేరి
యెంతగా మిమ్ము బాధింపఁ గలదో!
గడగడ వణకించు చలికైన సహియించి
చన్నీఁటి స్నానముల్ సలుపుమనునో !
పీతాంబరమ్మును విడిచి వైదికవు రై
కను చీర నందించి కట్టుమనునో!
అత్తసతీలోల్య మణగించి కొడుకుతో
వడకఁ గాపురమును మిడుకుమనునో!
కొట్టునో యేమొ-చీపురుకట్టతోడ
నింకనెట్లు బాధించునో యేమిగతియొ—
విశ్వపతియైన జగదేక విభునిచేత
ప్రకటకలహోక్తి యాసక్కుబాయియత్త. 3౯

కృష్ణు—కల్యాణీ, ఇవియన్నియు నిజముగా ముందు ప్రవర్తింపఁగల కృత్యంబులే యగుట నిక్కము. ఇవి, నీ మతికిఁ గష్టముగనుండినను డుఁగాక! నాహృదయము నకుఁ బరమప్రమోదప్రదంబులు కావున నాకొరకై విచారింపక నీవు పండరిపురంబునకుఁ గదలిపొమ్ము. నేను త్వరలో రాఁగలను.

రాధ — నాథా! తమహృదయమున కానందకరములగు విషయములే నాకును పరమానందప్రదము! నాకు మీ విషయమై యింక విచారమేమియును లేదు. కాని, నా సఖూబాయి యత్తకొకింత బుద్ధిచెప్పవలయునని యున్నది. ఆ యవశిష్టమును దీర్చుకొని నే నరిగెదను—

కృష్ణు - ఆమెకు, ప్రాయశ్చిత్తము కాలాంతరమున పాపపరిపాక సమయమున నదియే కలుగగలదు. నీ వా ప్రసక్తిం దగులకుము పొమ్ము...

రాధ - అట్లయిన తమ యభీష్టానుసారమే యొనరింతును. నాకింక సెలవు తమరు సత్వర దాస్యవిముక్తురాలైదయ చేతురని ప్రార్థింతును. [నిష్క్రమించును]

(అత్త—ప్రవేశము)

అత్త—ఏమే! సఖూ! ఇప్పటికైనా బుద్ధితిరిగిందా లేదా ?

సఖూ—(కన్నులు తెరచి) ఆహా! ఎంతటి దివ్యస్వప్నము !......అత్తగారూ ! ఇప్పుడిచటికి రాధామాయితోఁగలసి, శ్రీపాండురంగమూర్తి వేంచేయలేదా?...వచ్చినచో నింతలో నెందుబోయెను.

అత్త...ఓసి నిర్భాగ్యపు చచ్చినదానా! ఇంకా నీకీరోగం అణగ లేదటే ? కలగంటున్నావా! పిచ్చిపట్టిందా ? ఎక్కడికృష్ణుడు!...నీబొందమీద కృష్ణుడు!

సఖూ—కాదు కాదు మీరు భ్రమపడుచున్నారు ? సర్వాంతర్యామియగు నా భగవంతుని శుభాగమనమును మీరు గుర్తింపజాలకున్నారు! చూడుఁడు.

సీ. చెవి యొగ్గి వినరమ్మ శ్రవణపర్వంబుగ
వంశీస్వరము వినంబడును మీకు
కనులారఁ గనరమ్మ కంబుచక్రాంకిత
పదచిహ్నములు కనంబడును మీకు
మూచూడరమ్మ! సమ్మోహనాగరుగంధ
ఘనసౌరభము గుబుల్కొనును మీకు
మదిఁ గాంచరమ్మ! కోమలఘనశ్యామల
దుర్లోక తేజంబు దోఁచు మీకు

గీ. శ్రీవిభుఁడు రాధికాసతి చెట్టవట్టి
నన్ను రక్షింప వచ్చియున్నాఁడు నిజము;
వచ్చి యీక్షణమున నెందుజొచ్చెనమ్మ?
చేరి ప్రార్థింతు; దాచక చెప్పరమ్మ!— రం

అత్త—కానీ! కాని—తే—ఇదా నిన్ను కొట్టినా తిట్టినా ఏంజేసినా లాభం లేదు. నీకిదే ప్రాయశ్చిత్తం. ఇట్లా స్తంభానికి కట్టుబడివుండు. ఎన్నాళ్లుంటావో చూస్తానుగాదూ- [నిష్క్రమింతురు]

కృష్ణు...(స్వగతము) అత్తమరలిరాకమున్నే, నేను సక్కుబాయి భర్తరూపమునవచ్చి యీమె నిర్బంధమును వదలించి స్తంభమునఁ గట్టుబడియుందునుగాక...

[నిష్క్రమించును]

సక్కు— (స్వగతము) వేణునాదప్రియా రాధా నాధా! నీవు వచ్చితివి—పోయితివి. ఎందులకు వచ్చితివో—ఎందులకు పోయితివో - ఎచటికి బోయితివో ఎన్నడు మరల వచ్చెదవో— ఎరింగిన వారెవ్వరును లేరుగదా. ఈ దాగుడుమూతల పరమార్థమేమి స్వామీ! నీవు వచ్చితివని పలికినంతనే అత్తగారి కంటికి నేను వైరిదానివలె గనబడితిని. నన్ను వైరిదానివని పలికిన యత్తగారు వైరిదని నేను తలంచుచున్నాను! ఈ విధముగా జగమంతయు నీ మహిమచే వైరిదైపోవుచున్నదిగదా!—

సీ. తలక్రిందుగా ఘోర తపమాచరించియు
విఫలాత్ములౌ మునుల్ వెట్టివారు
తీర్థయాత్రలను, నదీస్నానములు జేసి
విసిగెడు యాత్రికుల్ వెట్టి
హఠయోగములచేత నలసటగను నవి
వేకసన్యాసులు వెట్టివారు;
ఎదుటనే యున్నని న్నెఱుఁగఁగా లేక, ని
ర్విణ్ణులౌ లోకులు వెట్టివారు;
కోరి, భక్తిమీరఁ—నోరార నిన్ను "రం
గా" యటంచు బిలుచునట్టి యాత్మ
భక్తకోటి కిట్టి ప్రత్యక్షమగుచుందు
నీ విచిత్రమహిమ నెఱుఁగ రెవరు. ౮౧

(కృష్ణుఁడు కాశీపతి వేషముతో ప్రవేశించును)

కపటకాశీపతి... సక్కూ! సక్కూ! మాఅమ్మ నిన్నింకా స్తంభానికి విరిచి కట్టేవుంచిందా?—

సక్కు—నాధా! వచ్చితిరా! అత్తగారితో సమానముగ మీరును నిర్దయాత్ములైతిరా?—నన్నీ నిర్బంధమునందింక నెంత కాల ముంచెదరు?

క కా—సక్కూ! నీకు నిజం … పండరీపుర బ్రహ్మోత్సవము చూడాలనికోరిక గావుందా ? నిజం జెప్పు-

సక్కు - నాధా! నిజము చెప్పినను, అసత్యముచెప్పినను, ఫలమొక్కటియేకదా! అభిలాష యున్నంత మాత్రమున నన్నచ్చటికి కంపువారెవ్వరు? ఆకాశ కుసుములతో తుల్యములైన వాయాలవలనఁ బ్రయోజనమేమి?

క-కా - ప్రయోజనమున్నది! నీకభిలాషగా వుందేమో నిజం చెప్పు—

సక్కు-అయ్యో! అభిలాషగలదాయని ప్రశ్నించుచున్నారా! ఆయభిలాష చేతనేకదా యీ నిర్బంధమును సయిత మనుభవింపవలసి వచ్చినది.

క-కా - నేను నీ విషయంలో - మా అమ్మతో యిప్పుడే చాలసేపు గట్టిగా వాదించి త్వరలో నే నీవు పండరీపురంనుంచి మళ్లీవచ్చేపద్ధతిమీఁద ఆమెను సమాధాన పరిచాను మన పొరుగింటి పున్నయ్యశాస్త్రి, ఆయన భార్యా వెళుతూంటే నిన్ను గూడా తీసుకువెళ్లవలసిందని ఏర్పాటుచేశాను గుమ్మంలో వాళ్ళు కనిపెట్టుకొని వున్నారు! నీవు త్వరగా వెళ్ళిరా! నీబట్టలుగూడా మూటగట్టి తెచ్చాను. నీకట్లు వదలిస్తాను ఇక వెళ్ళి దేవుడి దర్శనం చేసికొని శీఘ్రంగా రా-

(కట్లు విప్పును)

సక్కు- (ఆనందముతో) హా! పాండురంగా! ఇంతకాలమునకు నీకు నాపై ననుగ్రహముగలిగెనా? నీచిత్రము బ్రహ్మాదులకుఁగూడ నభేద్యమైనదిగదా స్వామీ !-

క-కా - ఇంక యిక్కడుండకు. శీఘ్రంగా వెళ్లు. మళ్లీ మా అమ్మకేమి తిక్కపుడుతుందో!-

సక్కు - నాథా! మీపాదపద్మముల కనేక నమస్కారములు! నాకు దయతో సెలవిండు. శీఘ్రముగ మరలి వచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును.)

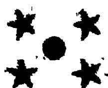
కృష్ణు - (స్వగ) ఇప్పటికిగదా భక్తురాలికి నిర్బంధము వదలెను! నా హృదయ భారము వదలెను. ఇంక నేను సక్కుబాయి నాకృతితో నీ స్తంభమునకుఁ గట్టుబడి యుండెదగాక !

(స్తంభము నానుకొనగా తాడు తనంతతనే బంధించును)

ఆ. సక్కు-నాటకమున, జరిగె నాల్గంకము
లింక నొక్కయంక మిందుగడచు,
పంచమాంక మందు భరత వాక్యమునకు
ముందు—మోక్షమిత్తు నందఱకును. క-౨

(అనుబంధము 7)

చతుర్థాంకము.

పత్రీ-పక్కా బాయి

పంచమాంకము

—[♦]—

1 పరంగము—పండరీపురము.

ప్రవేశము—పెద్దిసెట్టి.

సెట్టి - గోల! గోల! ఒక్కటేగోలగదా యాత్త యాత్తరంటే, ఆదేంవో పెద్దసంతగదా అనుకోని సంబరపడి, యవ్వారమంతా యెక్కడిదక్కడ దిగదొక్కుకోని వొచ్చానుగాని, యీ మాయగోల సంగతి తెలిసుంటె గల్లాపెట్టెకాణ్ణుంచి కదిలేవోణ్ణా?-దాన్నోట్లో మన్నుబడ! మాయపచ్చింది మాయెదవలత్తప్పముండ యెదురుగా వొచ్చింది. అప్పుడే శకునమైందనుకున్నా - కుక్క సంతకుబోయినట్లు దుడదుడా యాత్తరకొచ్చానన్నమాటేకాని, అనుకున్న యవ్వారాల్లో అరబాగమన్నా జరగలేదుగదా! ఒకబేరమా - ఒకసారమా — ఏముందీడ? నాయెద్దం! - యాడకి బోయినా పీడాకారపోళ్ళు దానం బానం అనుకుంటూ సేయిజాచేవాళ్ళేగాని, పదిడబ్బులు లాబించేదారి జూపే యెదవొక్కడైనా కనపడదుగదా!

సీ. చంద్రభాగ నదిలో సలిళ్లో వొణుకుతూంటె,
పీక్కుతినేవోళ్ళు బేపనోళ్ళు,
గుళ్లోకిబోతూంటె గుంపులు గుంపులై
వెంటబడేవోళ్ళు బిచ్చగాళ్ళు,
సిప్పసెత్తినబెట్టి సేయిజాపేవోళ్లు,
సామిదక్షిణకు పూజారిగాళ్ళు,
పూలమ్ముతామని బోడిసాతానోళ్ళు
డబ్బులాగ రాళ్లు దెబ్బగాల,
గూనివాళ్ళను మఱి కుంటిగుడ్డివాళ్లు,
తలపడేవాళ్ళు పెద్దిభూతాలలాగు,
అమ్మకవుకోంటె యీతీర్థయాత్రకంటె
సుమ్ముగా వుంది నామట్టు కమ్మతోడు.

బుద్దిలేనోడూ - పనిలేనోడూ - బతకలేనోడూ, తీర్తానికి రావలసిందేగాని, సంసారికిమాత్రం - యిది లచ్చనంగాదని కన్నెకామ్మోరుమీద వొట్టేసుకొని మరీ చెపుతా - లేకపోతే, యీతానాలేంటి - యీప్యానాశాం లేంటి - యీపరిహెచ్చినాలేంటి - యీమొక్కుబళ్లేంటి - మొత్తుకోలేంటి - అన్నిటికీ డబ్బుకరుసేగందా - చనంతీరికలేదు - దమ్మిడీ ఆదాయంలేదు - ఏమియాత్తరా - నా బొందమీదయాత్తర! కూటికొచ్చినయాత్తరా - గుడ్డకొచ్చినయాత్తరా - ఈ తాశాలూ తప్పెట్లూ - బజన్లూ పాడూ - చూస్తావుంటే - అమ్మతోడు - నా వొళ్ళు మా సిరసిర లాడుతూంది. ఇంతటితోటి జాతరిషెఖ్యం చాలుగాని, ఊరోళ్ళెవళ్లయిన తోడుదొరికితే తిన్నగా కాలికి బుద్దిచెప్పాదును. అన్నట్లు - శెంబుచాత్తుర్లి గందరగోళంలో ఘ్రుయగునాకిబోయినాడే? మొన్న తానంచేత్తావుంటే కామోసు - నదికాడ నీరుకాసులుబడతా కన పడ్డాడు అప్పట్నుంచి జాడా జవాబులేదు. (మొగమునకు చేయి అడ్డము బెట్టుకొని చూచుచు) ఆ వచ్చేమనిషి చాత్తుర్లగా వున్నాడే!

(శంభుశాస్త్రి ప్రవేశం)

శంభు - అదుగో! పెద్దిసెట్టిలాగున్నాడే! సెట్టీ! ఇంకా బాగున్నావా ?-

పెద్ది - అడుగో! శాత్తుర్లూ! వోగాయిత్తంగా వొంకరమాట్లాడతావేమయ్యా!

శంభు - నిజంగా నేసెట్టి! నీతోడూ - నెలలునిండిన పేరంటాలుకుమల్లే - గూన లాంటి కడుపుతో, గున్నయేనుగులాగ, నువ్వీ సంకట్లో యెక్కడో నలిగిపోయినావను కున్నాను సుమా! మళ్ళీనువ్వునాకంటబడేసరికి, మాచచ్చిన పెద్దల్ని చూచినంత సంతోషమొచ్చింది! నువ్వు నిజమనుకో - అబద్దమనుకో.

పెద్ది - ఛీ ఛీ! అన్నీ వోగాయిత్తరం మాటలే! - అన్నీ ఔశెకునంమాటలే పగలుబుట్టావా - రాతిరిపుట్టావా శాత్తుర్లూ -

శంభు—ఖరసంవత్సరపు కరువుకు, నువ్వూ, నేనూ, వొక్క గడియలోనే పుట్టాంగాని...రెండురోజులనుంచీ ఎక్కడాకనబడలేదు, ఏమైపోయినావూ ?

పెద్ది - ఇంకాపైగా నామీదనా నీనూర్యం ? యీవరడివిలో రెండు రోజు ల్నుంచీ పిల్లనిడబ్బులాగ తిరిగి తిరిగీ కాళ్ళరిగిపోయినయిగాని నువ్వు కాపదందేనా! పి తేపరేగాని: జాతరషొక్కం బాగానేవుంది పెందలాడే కొంపకు జేరదాం... నీ పెయాన మెప్పుడేంటి?

సంభు—ఏమీ! అంత తొందరగా ప్రయాణం గడుతున్నావు? యాత్ర నీకేమీ నచ్చింది గాదా యేమిటి ?

పెద్ది—మా బావమరది బొందలాగుంది యాత్తగంటే యిదేనంటుఠూత్తే నేనేంటో అనుకొని వొచ్చాను.

శంభు - మరి... యాత్రంటే నువ్వేమనుకున్నావేమిటి ?

పెద్ది - ఏమనుకున్నానో - సెప్పేదా ? ఎలాకోలాలు పత్తించి, సింకిసేటులు కట్టవుగదా-

శంభు— నేళాకోళాలా ? రామ రామ కొత్తగా నీకూనాకూ ఎప్పుడైనా వుందా ?

పెద్ది—ఐతే— సెపుతున్నావిను.

సీ. కొబ్బరికాయొూటి గుళ్లోనికేగాని,
బారీగ కెరిడీల బేరమేది?

శంభు—ఓస్? ఇంతేనంటోయ్ సెట్టి ముసుగులు కప్పుకొని ఎన్ని కురిడీలు యాత్రకొచ్చినవో కనబడ లేదూ ! పోనీ—పది కురిడీలు బేరమాడలేక పోయినావా ! అట్టే వ్యాపారానికి పనికొచ్చును.

పెద్ది—ఆ కురిడీలు నీకే బాబూ ! సచ్చుల్లిపొయలమ్ముకు నేవాణ్ని సరసమెరుగ వోణ్ని నాకెందుకింకా సెపుతావిను.

సీ. పిడికెడు బియ్యము బిచ్చాలకేగాని,
బస్తాలకొద్ది యవారమేది?

శంభు - ఏమీ ఇంకా యాత్రిలో బస్తాలేతక్కువైపోయినాయా? నీలాంటి బలిసిన బస్తాలు చాలావచ్చినవే! అందులో నువ్వు బియ్యపు బస్తావో—పిప్పళ్లబస్తావో—ఉప్పుబస్తావో పప్పుబస్తావో ఏదో వొకటవుతావుగదా! ఇంకాఇలాంటి బస్తాలు కొన్ని కలుపుకుంటే కావలసినంత యవ్వారం—

పెద్ది-చాల్చాలులేవయ్యా! నేర్చుకొనిపోయినావు శాస్తుర్లూ! అందటూ నీలాగే, గొల్లభామ పురుగుల్లాగ పిల్లగాలికే పిల్లిమిరియాలేస్తారంటయ్యా! తిన్నా వాలాగ మానెడు బియ్యంవన్నం తినాలె—కన్నా నాలాగ పదిమంది బిడ్డల్ని కనాలె! దీనికేంగాని, యింకా సెప్పతాను విను.

సీ. ధర్మాలకని దమ్మిడీలేగాని,
వొడ్డీయవారపు యోచ నేది?

శంభు.—ఈ యాత్రల్లోగూడా నీకు వడ్డీ అసలూ కలవరింతలుతప్ప మరొక వూహాలేదేమి? పాపమోయ్ సెట్టి యాత్రికోసం కొద్దోగొప్పొ ఖర్చు పెట్టావుగదా! అది అసలనుకో! వారంరోజులపాటు వ్యాపారం కట్టిపెట్టావుగదా! అది వడ్డ అనుకో!—ఇంకేమీ ?

పెద్ది—మంచి లాభపాటి యవ్వారం చూపించావయ్యా శాస్తుర్లూ ! ఇంకో వారంరోజులపాటిలాగంటి జాతర్లెంట తిరిగితే సిప్పట్టుకొని బైదెల్లవలసిందే ! అసంగతి కేంగాని యింకా యినుమని.

సీ. గంగిరెద్దులవోళ్ళ గంగ్రడిగోళమె కాని,
పేరైన గిత్తల బేర మేది?—

శంభు...పెద్దిసెట్టి! పాండురంగనియాత్ర పశువులసంత కాకపోయెనని విచారపడుతున్నావా ? భక్తిలేని మనుష్యులంతా రెండుకాళ్లపశువులతో సమానమని పెద్ద

లనగా వినలేదూ!- ఈ వచ్చిన జనంలో అలాంటి పశువులు అనేకవేలుండవచ్చును. ఇదికూడా ఒకవిధంగా పశువులసంతే కనుక నీకా విచారమక్కరలేదు.

పెద్ది...అబ్బో! అబ్బో! ఎర్రిచాత్తుర్లుగారు ఏకాకోకాలచాత్తుర్లే ఇసిరాడు మాబాగా యిసిరాడు ఈ దెబ్బనామీదేకామోసు! కొడితే కొట్టావుగాని, కొస కంటాయిను మరి.

ఆ. యేత్త రేత్తరంటె యేంటో గదా అని
మొదలు తెలియకుండ మోసపోతి
తిన్న గుండ లేక తీర్థానికొత్తేను
సొమ్ముబోయి తుదకు రిమ్మ బట్టె, ౮౮

శంభు...సొమ్ముబోయిందని యేడుస్తున్నావేమోగాని రిమ్మబట్టడానికి నీకే మొచ్చింది- దుక్కలాగున్నావు!-

సెట్టి - సత్రింభోజనాలు మరిగి నువ్వానాకంటె దుక్కలాగా బలిశావుగాని శాతుర్లూ - ఇంతకూ నీప్రయాణమెప్పుడో చెప్పావు గావు.

శంభు - బ్రిహ్మోత్సవంగాందే ప్రియాణమేమిటోయ్ ! ఎందుకొచ్చినట్టు ఎందుకు పోయినట్టు?.

పెద్ది - బెమ్మోచ్చమో! - పీడాకారమో - అయున్నె నా కెందు కయ్యా ! కోమటోణ్ణి.

శంభు - ఈసాయంత్రమే బ్రిహ్మోత్సవం జరుగుతుంది. ఈ వొక్కపూటా వోపికపట్టు - తెల్లారగటే - లేచిపోదాము.

పెద్ది - మాపెద్దోడు - అసలే పెంకిగటం. ఏదో యాపారం యెలగబట్టు కొత్తానంటే సరేకామోల్సని సంబరపడ్డాడు. - యెలగబెట్టిన యవ్వారాలు లేకున్నా యెంటనే కొంపకైనా పోకపోతే, నా గొంతుక్కాయ కోరికేత్తాడు...ఏమనుకున్నావో...

శంభు—భియం లేదులే! మీపెద్దోడితో నేను చెపుతాను! ఇల్లాంటి బ్రహ్మోత్సవం నీజన్మలో మళ్ళీ చూడగలవా !...

పెద్ది—ఏంజేత్తావో - ఇంకా నీదేభారం ఇదిగో ! శాత్తుర్లు! డబ్బుకుగూడా నీకక్కచ్చిగా వుండేట్టుంది. నీలాటిరేవులో నీరుకాసులు దండుకున్నట్టున్నావు! కొ- గొప్పా సర్దాలేమరి? నీపాతబాకీ దీరినట్టూ వుంటుంది. నాయాత్రిఖర్చు గడిసినట్టూ ఉంటుంది.

శంభు...అట్లాగే చూతాంలే! ఈవేళకుండు—
(తెరలో) జయా! సక్కూబాయికి జయా !—

పెద్ది—అదేంటయ్యా! ఆ గోలిన్నావా శాత్తుర్లు ! సక్కూబా యంటే! మునూరి సక్కూ [illegible] గాదుగందా !

శంభు—అవునవును, మనయూరి సక్కుబాయిలాగే వుంది! ఆమె వెంట భజనలు చేస్తూ - జయశబ్దాలతో గుళ్లోకి తీసుకొనిపోతున్నారు. ఆచిత్ర మేమిటో మనం గూడా చూచేపోదాం - నాలుగడుగులు తొందరగా పడనియ్యి.

సెట్టి— పాణకలాంటి ముండాకొడుకును, బోర్లబడగలను. నీ పుణ్యమా యిర్రి, నిమ్మళంగా నడువు శాస్త్రుల్లు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

2 వ రంగము—పాండురంగని ఆలయము.

(ప్రవేశము—దేవుని కెదురుగ భక్తుల నడుమ సక్కుబాయి)

భక్తులు - [అనుబంధము 8]

సక్కు—(పాండురంగనికి సాష్టాంగ నమస్కారము చేసి) హా! రంగా! పాండురంగా! ఎన్నినాళ్లకు నీదివ్యసందర్శన భాగ్యము గలుగఁ జేసితివయ్యా! ఎన్నినాళ్లకీయభాగినిపైన, నీకృపామృతమును వర్షింపఁ జేసితివయ్యా! ఈ శుష్కప్రాణి, నీలోఁ గలుపుకొనవా దేవా! దేవా.

సీ. ఇన్నినాళ్ళకుంగదా—నిన్ను నిర్భయముగా
స్మరియించి భజనంబు సలుపఁగలిగె—;
నేడుగదా పాపనిచయహారం బగు
శ్రీనికేతనము దర్శింప గలిగె;
ఈనాడుగా కోటిభాను ప్రభాతీత
మైన యుష్మన్మూర్తిఁ గాననయ్యె
ఇపుడుగదా—జగద్ధిత మంగళాకర
పదపద్మ సంసేవం బడయగలిగె;
నేటికిఁకదా! జగన్నాధ! నిర్మలంబు
నిరుపమాన మహానందకరము పరమ
పావనంబైన నిశ్చలభక్తి జలధి
మున్గి తేలియాడెదు సుప్రమోద మబ్బె. రగ్గె.

కృష్ణా! దివ్యమంగళస్వరూపా! జగన్మోహనమై జగన్మంగళ ప్రదమైన నీమోహనాకారంబును సందర్శించిన యీకన్నులతో పాపాకరంబగు నీ పాదభూతిక ప్రపంచకమును చూడఁజాల! పరమ పవిత్రమైన నీ నామకీర్తనం బొనరించిన యీనాల్కతో, నిస్సారమై హేయమగు నితరప్రసంగమును గావింపనోప! పరమపదంబగు నీ సన్నిధానంబునకు నడచిన యీ పాదయుగళంబుతో దుర్జనసమాజములంబ గుమా-

యగ్రిహారంబునకు నడువజాల, సమస్త జగత్కర్తవగు నీకు దాస్యంబొనరించిన ఈ శరీరముతో నికృష్టంబగు సంసారమున దాస్యంబొనఁపజాల ! నీ యాలయంబు నిఁక విడువజాల నీ సన్నిధానముం బాయజాల, నీమూర్తినుండి దృష్టిని మరల్పజాల, నీ పూజాపరిచర్యనుండి యీహస్తముల నెడసేయంజాల! దురాలోకమై దుర్నిరీక్ష్యంబైన నీమహాతేజశ్శిఖలయందీ ప్రాణిని లీనము గావించుకొనుము! అనంతకోటి బ్రహ్మాండముల నిముడ్చుకొన శక్తిగలిగిన, యుమ్మన్మహోదరాంతరమున నీ యల్పప్రాణికి స్థానములభింపదా! ఆహాహా, బాలగోపాలా గోపికాలోలా, ఆనాటి నీరాసక్రీడామహోత్సవము నీనాడు మరల నా పాపంపుగన్నులకుఁ జూపించుచున్నావా, తండ్రీ భక్తశిఖామణులారా - నేత్రపర్వముగా మనలఁ గన్నతండ్రి నటించు రాసలీలోత్సవమును దర్శించుచున్నారా? శ్రవణ పర్వముగా మనోహరమురళీగానము నాకర్ణించుచున్నారా? కన్నులున్నందులకు వానిని సార్థకములుగా నొనరించుకొనుట కింతకన్న తరుణమేది? చెవులున్నందులకు వానిని చరితార్థములు గావించుకొనుటకు కిదిగదా యదను!

సీ. ఒక గోపికకును వేఱొక గోపికకు మధ్య
  (శ్రీ)మనోహరుఁడు వేంచేసియుండ,
ఒకకృష్ణు చిఱుత గోపికయు గోపిక చిరు
  తను, మాధవుం డందుకొనుచుండ,
ఘల్లు ఘల్లు మనంగ, గజ్జెలందెల్ర మోత
  నృత్యధ్వనికి, లయ నేర్పుచుండ,
ఇందఱికంటంబు లేకమై పాడెడు,
  గానతరంగముల్ గగనమంట
అందఱకు మధ్య త్రిభువనానందమూర్తి,
పంచమస్థాయి మురళి వాయించుచుండ,
గోపికాకృష్ణ వలయస్వరూపమైన
రాసలీలా నటప్రదర్శనముఁ గనుఁడు తే॥

ఓ భక్తులారా, రండు—రండు—ఊరక తెల్లపోయి చూచెదరేల? మహత్తరంబగు నిట్టితరుణమును వ్యర్థపరచుకొందురా? ఇంతకన్న వెర్రితనమెందైన నుండునా? ప్రత్యక్షముగ శ్రీపాండురంగమూర్తి తన రాసక్రీడోత్సవ ప్రదర్శనముచే మన పాపపుజన్మల తరింపఁజేయుచుండగా వ్యర్థులై నిలువబడియెదరేల? అయ్యయ్యో! నాపలుకులు మీచెవులకు వినఁపడుటలేదా, జగన్మోహనంబగు రాసలీల మీకన్నులనుగనపడుటలేదా, అయ్యలారా! రండు—అమ్మలారా, రండు. ఇది మన పురాకృత పుణ్యవశంబున లభించిన యపూర్వతరుణము, వ్యర్థముచేయరానిది,- మనమును గోపికాకృష్ణులతోఁ గలసి తాండవింతము - ఆడుదము -పాడుదము - అనుభవింతము - ఆనందింతము - రండు, రండు.